

Scinteia tineretului

Anul VI
Nr. 9 (232)
12 pagini — 3 lei
Duminică
2 martie
1986

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC

Peisaj românesc

Fotografie de O. PLECAN

Atitudini, dezbateri, controverse

Implicarea prin critică

A te raporta critic la o anumită operă și treptat la o întreagă literatură presupune inevitabil desfășurarea în paralel a unui proces de cunoaștere a propriei individualități. Cu cât un autor înaintează în ordonarea, interpretarea fenomenelor literare observate, cu cât își precizează — prin delimitări succesive — sistemul teoretic, cu atât tinde să se definească mai exact pe sine, „Orice critică este creatoare”, spune la un moment dat Mircea Iorgulescu în ultima sa carte publicată. Dar pe de altă parte orice critică este, până la urmă o expresie a autorului ei, a calității acestuia de a fi creator. Indiferent dacă demersul interpretativ tinde spre descoperire sau invenție (după tipologia stabilită tot de Mircea Iorgulescu), în ultimă instanță autorul „se descoperă” sau „se inventează” pe sine. Afirmatia de față nu încercă decît să formuleze altfel fundamentala alteritate resimțită de critic prin raportare la autorul comentat, alteritate care impune o limită și totodată deschide posibilitatea depășirii ei, dezvăluind întotdeauna persoana observatorului, a celui care „scrie despre”. Pornind de aici ne propunem să confruntăm două individualități ale criticii actuale: **Lucian Raicu și Mircea Iorgulescu**. Pentru amindoi noțiunea de „implicare” (atît de mult vehiculată însă rareori pe deplin înțeleasă și asumată — cum este, credem, cazul aici) se dovedește definitorie. Iată, spre exemplu, felul în care Mircea Iorgulescu încheie „prologul” cărții sale construită nu atît pe ideea prezentului (ca instanță efemeră, de altfel, din perspectiva istoriei literare), cît pe ideea calității esențiale a criticului „de a fi martor” și „de a mărturisi”

în fața posterității: „Prezent, arată dicționarele, înseamnă a fi de față și, de asemenea, momentul actual, timpul de acum. Implicare, așadar, nutrită de o convingere niciodată ezitantă în puterea literaturii, a scrisului, a cărților”. Lucian Raicu, preocupat în egală măsură de statutul criticului, dar și de relația complexă autor-critic consideră că literatura, dincolo de pragul banalității sau artificialității, este cea care trebuie să producă implicarea directă nu numai a autorului, dar și a cititorului (vezi criticului) în actul scrierii: „Cititorul vremii noastre nu mai este un termen pasiv al ecuației, stînd pe dinafară și asistînd cu interes (și cu „plăcere”) la o confruntare situată la nivelul pur al lecturii. Cititorul însuși se cuvine a fi (...) implicat, chestionat și — dacă putem spune așa — „tras la răspundere” (...), culpabilizat. Se înțelege de la sine că și Autorul (...) Sortită impresiei de fadoare va fi deci literatura care, ținînd la distanță pe cititor, nu-l creează acestuia statutul unui personaj de-a dreptul angajat, chiar complice în întimplările ei”. De la aceste afirmații pînă la ceea ce s-ar putea numi o adevărată profesiune de credință a criticului conștient de răspunderea ce-l revine întîi ca cititor, apoi ca „scriitor” și comentator literar, este numai un pas — pe care Lucian Raicu îl face, obligînd implicit la aceeași „luare de poziție” pe oricine își asumă cu onestitate actul scrierii: „Dacă specia umană ea însăși, în întregul ei (în frunte cu exponentialul său imediat: cititorul!

RAMONA FOTIADE

(Continuare în pag. a X-a)

Lecturi complementare

Eticheta apare ușor și dispare anevoie. N-are importanță dacă eticheta deformează obiectul căruia i se aplică, dacă obiectul se modifică după insolitul botez, dacă însuși sensul formulei se prefacă.

S-a spus despre imnele lui Ioan Alexandru că sînt „compunerii cuminiți și cam bătrînicioase”? S-a spus. Că suferă de „proximitate și incoerență”? S-a spus. Că expresia lor e „decorativă”? S-a spus. Că uzează de un lexic „gîndirist”? S-a spus. Că abordează o „manieră general reflexivă”? S-a spus. Că sînt „hieratică”? S-a spus. Că au „o grație bizantină”? S-a spus. Că au renunțat la vocația originală a poetului pentru concret? S-a spus. Că, în ultimă instanță, sînt rodul unui soi de dicteu automat? Dar cite nu s-au spus?!

Noi însă, deși în marginea unui aseriment, le reproșăm încă în 1980, cînd nu apăruseră decît **Imnele Bucuriei**, **Imnele Transilvaniei** și **Imnele Moldovei**, diluția, anemia și „haina groasă a prozaismului”, și le doream „rescrise într-o tonalitate mai viguroasă”, în acord cu „sufletul” caracteristic personalităților evocate. Cîțiva ani mai tîrziu (în *Slast*, nr. 52, 1983), confeream uriașei cantități de imne pe care Ioan Alexandru o aruncase deja pe piața literaturii (apăruseră, între timp, **Imnele Țării Românești** și **Imnele Iubirii**) funcția de „evidențiere a insolitului intern textului”, explicație care rămîne valabilă („Numai cu o duzină de imne, Alexandru n-ar fi putut impune o diferență specifică. A trebuit

să scrie enorm, pînă la industriuos și platitudine, pentru ca singularitatea viziunii sale să se impună definitiv și eficient. N-a greșit. Ar fi fost în eroare dacă s-ar fi limitat la a oferi o selecție de manuscrise: excepționalitatea sa plurivalentă ar fi trecut neobservată. Încă mai era nevoie de **Imnele Iubirii** pentru a lumina-o irevocabil”, care conține mai vechile reproșuri, dar și indică o stare de saturație.

În căutarea primei identități *)

Construcția părea de altfel desăvîrșită: trilogia (**Imnele Transilvaniei**, **Imnele Moldovei** și **Imnele Țării Românești**) benevolentă atunci nu numai de un prolog (**Imnele Bucuriei**), ci și de un epilog (**Imnele Iubirii**). Credeam că se încheie o etapă din existența unui mare poet și, odată cu ea, una din cele mai spectaculoase și contrariante experiențe din literatura română. Sentimentul nostru că Ioan Alexandru se află la capătul unui drum și la începutul altuia — la o răs-cruce de vînturi — era un sentiment al încrederii în destinul lui poetic. Mai sceptici, alți confrăți nu-l împărțeau; nici cei mai comprehensivi dintre exegeți. Între alții, Marian Popa, într-un eseu cu semnificativul titlu **Stădiile lui Ioan**

Alexandru, ajungea la concluzia că poetul, din moment ce a găsit binele, și „un avantaj al binelui este determinarea sa luminoasă, absolută”, „nu mai are nevoie de etape de acum”, iar Eugen Negrici, într-un studiu din **Introducere în poezia contemporană**, dă de înțeles că poetul s-a instalat „într-o zodie a beatitudinii” din care nu se mai poate retrage. Vorbește și el, ca și alții, ca și noi toți, dar cu mai multă eleganță, de o manierizare fără întoarcere: „În fond, pe poet nu-l mai preocupă primenirea mijloacelor pentru că fericirea nu se periformează. Grația psalmodiază monoton; nu are nevoie de schimbare, căci schimbarea vine de la diavol. În felul acesta,

Sînt aceleași. Nepăgine, postpăgine, anti-păgine. Personajele, simbolurile, alegoriile, stările sufletești, preceptele morale, conceptele filosofice, temeiurile existențiale. Și cosmosul e întocmai ca mai înainte: încheat, rotund, armonios. În el își au locul: ca și bucuria, suferința; ca și ziua, noaptea; ca și petala, spinul; ca și păcatul, ispășirea; ca și căderea, înălțarea; ca și moartea, învierea. Un asemenea cosmos recuză indoiala: și Alexandru nu se îndoiește, nu verifică, înregistrează doar mărturiile. Conștiința lui e o conștiință a certitudinii. În imnele de pînă la **Imnele Putnei**, și în acestea încă, Deocamdată. Și, totuși, pînă cînd?

Modificarea nu trebuie căutăată, în orice caz, într-o mutație în interiorul valorilor extraestetice, ci în revigorarea valorilor estetice.

A concepe un univers închis și a-l descrie la infinit printr-o variație de tonuri, iată un rafinament în care Ioan Alexandru excelizează deja în imne. Numai că, prin repetiție, contururile lui se aplătiseră și imaginile căpătaseră o tentă pergamentoasă. De o grație desigur bizantină, versurile alunecau rigide, ca de pe un conveier la capătul căruia se împachetează, egale și translucide, lamele metalice. Și din **Imnele Putnei**, o duzină țin de această manieră.

Însă, la dimensiunile tomului, imnele cu profil de sfînt uscat și țepan nu fac decît o citime. În celelalte, majoritatea, Ioan Alexandru redescoperă versul

CONSTANTIN SORESCU

*) Ioan Alexandru, **Imnele Putnei**, Cartea Românească, 1985.

(Continuare în pag. a IV-a)

lumea literaturii

Proză

Un prozator „profesionist”*)

Corneliu Ștefanache este unul dintre puținii scriitori „profesionisti” ai noștri, nu numai prin numărul cărților publicate și prin ritmicitatea editorială, dar, mai ales, prin ușurința cu care abordează mediile sociale cele mai diferite. El este, deopotrivă, un prozator „rural” și un prozator „urban”, profitând, în egală măsură, de origine și de experiență. Mai trebuie subliniat și faptul că prozatorul nu lucrează după o rețetă anume: romanele lui nu seamănă unul cu altul, nici sub raportul compoziției și nici din punctul de vedere stilistic. Se pare că materia dictează forma și în această relație, scriitorul, evoluind cu vârsta, se face filtrul castelului noi de nisip.

Reprezentant al noii direcții polemice, Corneliu Ștefanache nu s-a oprit la experiența deceniului șapte. Investigatiile lui sociale și morale apropiate, cu fiecare carte, timpul istoric de timpul ficțiunii, făcându-se, în cele din urmă, contemporane cu personajele și situațiile. Această apropiere, marcată în romanul *Ruptura*, a dictat și o schimbare de ton. Moralismul prin excelență, romancierul a început să-și asume, progresiv, condiția personajelor sale. Aspectul polemic s-a estompat, cum era și firesc, pentru că moralismul se oglindește în întreaga umanitate. Ceea ce, în primele romane, era „proces” intentat epocii și oamenilor ei, a devenit acum, în principal, meditație pe marginea condiției umane. Polemismul n-a dispărut cu totul: și în ultimul roman, *Drumuri de fum*, Corneliu Ștefanache sancționează abaterea conjuncturală de la norma morală. Așadar și aici figuri caricatice, multe din ele extrase din „fisele” lucrărilor, fără vreun scop anume, în *Urme pe zăpadă* — un laborator la vedere, în care scriitorul colecționează tipuri și atitudini. N-au dispărut victimele-inocente (Ieronim) și nici „călăii” (Donisan și Dugan) — un complot al medicocriticii înălțur pe cei naivi și-i fac să piardă „pariul cu viața”.

Dar un Ieronim e doar păcălit și marginalizat, nu-și mai pierde libertatea ca victimele din romanele de început. Și perioada investigată e alta, iar contradicțiile care o caracterizează nu mai sînt animate de „lupta de clasă”, ci doar de interese personale. Ca atare, nici în roman tema justitării nu mai are ponderea pe care o avea altădată, fără ca, prin această, cuprinderea, în frescă, a realului, să-și piardă acuitatea.

Nouă, în romanul *Drumuri de fum*, este și tema „scribului”, pe care as compara-o, dar în direcție gravă, istorică, cu tema „condeierului” din romanul lui Lloa, *Mătușa Julia și condeierul*: „O ipoteză, își spuse Ieronim, notînd-o cu scrisul lui mărunț, chinuit, cînd drept, cînd aplecat la stînga sau la dreapta: Umilul scrib pe care istoria avea să-l recunoască drept Marele cronicar al veacului său, întemnitat în lanțuri la mîini și la picioare, este vizitat de însuși Domnitorul... Ce rost mai are această vizită în ajunul execuției?... Umilul scrib să refacă întreaga cronică, să scrie alta... Asta i se cere în schimbul vieții... Viața pentru un pumn de cuvinte...” Marele cronicar este Miron Costin. Tema scribului poate acoperi, în această idee, un întreg roman.

De semnalat mai este și acuitatea analizei psihologice aplicată geloziei și dragostei. Surprins în plină criză conjugală, Matei Hermeziu trece prin toate etapele geloziei, își urmărește sotia, pe Cristina, are nevoie de certitudinile. Dobîndindu-le, se îndrăgostește puțin cam repede de Natalia Argeanu, dar, ulterior, povestea lor de dragoste matură e urmărită cu subtilitate și cu simțul nuantei. Joc retracții, iubirea celor doi devine subiectul unei lungi observații, se transformă în pretext pentru crearea unor psihologii complexe și a analizei morale a virsității mature. Natalia se înscrie în galeria de personaje feminine încercate de viață, lucide și lirice, dominînd pe bărbat prin forța de caracter, cum am mai întîlnit în proza lui Corneliu Ștefanache. De altfel, în relația de dragoste, femeia cristalizează iubirea bărbatului. El trage de minecă și îl obligă să iasă din singurătatea în care acela se simte ocrotit. Un prototip matern stă în spatele acestui tip de femeie voluntară, cu inițiativă în dragoste, dar gata să se abandoneze.

Povestea de dragoste sfîrșește tragic: Matei Hermeziu este bolnav incurabil. După moartea lui Matei, Natalia va naște un copil, luînd de la capăt un ciclu cu semnificație simbolică la Corneliu Ștefanache, un prozator marcat de evenimentele capitale ale existenței, asupra cărora insistă și care apar cu o frecvență semnificativă în romanele lui. Chiar și pendularea romancierului între lumea satului și lumea orașului e motivată de marile cicluri ale existenței, de o mecanică cerească, de la ale cărei legi nu se sus-

trage, iată, nici această cerebrală, sofisticată, lucidă și ironică Natalia, care naște la fel ca orice țărăncă: „Stringea din mîini, stringea din dinți, întregul ei trup era acum un arc de durere. Ca toate trupurile născătoare de viață, Natalia năstrea ca orice femeie”. E în acest final de roman o umire țărănească pe care am mai întîlnit-o la Preda, aceeași înfiorare în fata miracolului feminin și, în același timp, aceeași descumpănire comică.

Drumuri de fum este o carte de maturitate, care confirmă drumul ascendent al prozei lui Corneliu Ștefanache.

VAL CONDURACHE

*) Corneliu Ștefanache, *Drumuri de fum*, Editura, Junimea, 1985.

Poezie

Ars poetica*)

Volumul lui Mihai Minculescu, intitulat cu precauție „Poemele cuminții”, invită la indulgență din partea lectorului, avertizat că se află în fața unor explorări lirice, a unei „lecții de dictare” lipsită de orgoliul desăvîrșirii. Eterogenă, cu sugestii cînd argeziene, cînd barbiene, dar mai ales în nota poeziei lui Nichita Stănescu, substanța lirică tinde să se articuleze într-un discurs poetic modern, încercat de luciditatea dedublării și efortul prospeccțiilor în destin. Zona cel mai intens frecventată este și aici conștiința poetică în criza originalității și a cuvîntului: „Hai, scrie scrib, / hulumbu — ți-am spus ca să scrii, / hulumbu, scrib, ți-am spus să scrii hulumbu, / asta pentru tine nu înseamnă nimic, / chiar nimica nu-nseamnă pentru tine; / acest cuvînt: hulumbu / este un cuvînt fără hieroglifă / iartă-mă, scribule, hulumbu nu are hieroglifă; / s-ar putea să fie printr-o pasăre mare, / printr-un inger, printr-un mormint, / printr-o piramidă reprezentat; / hulumbu nu înseamnă nimica / hulumbu este ideea de a scrie / pe o piramidă, pe un sarcofag, pe un papirus / peste iubirea noastră, peste mine, / și poate pe azi”.

O aspirație trează, dezabuzată, reprimînd dramatismul credinței în ideal ordo-

nează uneori solemn, alteori fără emfază semnele recurente ale actului poetic: „visla”, „cercul”, „lumina”, „ceara”, „mucavaua”, „iasca” — pentru a reține numai câteva din metaforele demersului liric — conotează alternativ perfecțiunea tangibilă și degradarea sublimului. Ambițiile poetice disimulate în ciclul „Hulumbu” de nepăsarea limbajului și refuzul retoricii se materializează în imagistica încărcată oniric din alte poeme descriind posibile căi de acces la eternitate și fabuloase decantări ale spiritului. Puritatea și veșnicia sînt pretindevi rivnitele embleme ale idealității despre a cărei vag bănuită sferă de existență poetul face profecții. La capătul unui traseu arid, în tipare mitice, lucruri sacre și tainice procese de alchimist poezia, ca iesire din timp, este „plînd divin”, ratat, vulnerat de indoială și neîncredere în putința cuvintelor de a capta esențe iar poetul, în atitudine vizionară, dezvăluie sceptic și intristat iluzia „visului de aur”. De aici gesticulația hieratică, sacerdotală a eului liric care dă impresia că știe mai mult decît poate comunica și, terorizat de prezentimentul epuizării resurselor lirice, al sterilității căutării, se complăce în tăcere.

O artă poetică dezvoltată sub formă de parabolă într-un poem — „Poemul unei oarecare cruciade sau Drumul sau Desteptarea conștiinței poetice” — care unifică tema creației cu erosul, cea de-a doua coordonată lirică din volum, exprimă actul producerii poetice prin echivalențe ale luptei și competiției — cruciadă, turnir — atribuind solemnitatea protocoulului medieval deopotrivă înfringerii și izbînzii: „Mergînd spre miazănoapte greu / udam pocul de iubire, / cu fiecare zi mînteam lumina / în carapacea tănuitei zile / cînd insurgenții ne mai frecam la pleoape / să nu orbim de astrii nopții albe / cînd prea fecunzi ne scormoneam tăcerea / spălîndu-ne cuvîntul de rugină / și-n mii de armuri doar albul scînteia / prea muștrător și pur în goli-ciunea / grăunțelor de curți împărătești”.

Cumințenia înseamnă de fapt în acest volum, dacă avem în vedere dispoziția poetului pentru cuvîntul și sintaxa ușor arhaice, un tip de înțelepciune lirică, gustul pentru efecte studiate și voluptăți livresce. Se simte în discontinuitatea imaginilor și a lexicului selectat cu îndrăzneală din registre de percepție diferite, o teatralitate, o premeditare a stărilor lirice care îngheață confesiunea în decupațe iconografice fără să afecteze fluiditatea versurilor. Volubil, ceremonios cu putine excepții, stăpîn pe o tehnică a producerii discursului liric în spatele căreia se ascund lecturi asimilate din marii poeți moderni, poetul se lasă totuși furat de incantația versurilor, de generozitatea expresiei și neglijează uneori coerența semantică. Distincția rostirii nu acoperă întotdeauna un gînd poetic adînc. Există o limpezime în poezia celor mai pure elanuri interloare, dar pentru a o atinge Mihai Minculescu mai are de deschis citeva „sublime porți”.

DOINA DIACONU

*) Mihai Minculescu, *Poemele cuminții*, Editura Albatros, 1985

În jurul anticipației

„Biblioteca” revistei Argeș

În mai 1983, ca supliment al revistei „Argeș”, a apărut primul număr al unei remarcabile publicații bianuale: „Biblioteca Anticipația”. La realizarea celor șase numere invitate pînă în prezent au colaborat I. Girardi, Alexandru Boiu și Liviu Hotineanu. Structura numerelor a părute pînă acum atestă experiența și

gustul sigur al criticului literar dr. Sergiu I. Nicolaescu, redactorul-șef al „Argeșului”.

„Biblioteca Anticipația” cuprinde proze ale unor scriitori consacrați, dar și ale unor autori tineri, aflați încă în faza căutărilor. Dintre textele primei categorii menționez în mod special „Vocea de lingă tine” de Mihail Grănescu, o remarcabilă variațiune pe tema „frumoasa și fiara”. Vladimir Colin („Cea din urmă”) și Adrian Rogoz („Maimuțareli”) semnează de asemenea texte situate la un bun nivel. Dintre mai multele debuturi, cel al lui Bogdan Ficeac (prezent cu patru proze) este cel mai promițător, acest autor manifestînd un cert simț al dozării. Proze interesante mai semnează Ioan Popa și Marius Ungureanu. Prozele semnate de Simona Puia Ghergulescu atrag atenția prin scriitură, dar suferă de minus-inventivitate.

O foarte consistentă componentă a suplimentului o constituie interviurile reali-

zate cu personalități științifice (Nicolae Bărbulescu, Ioan-Ioan Popescu, Eugen Macovschi, Solomon Marcus, Edmond Nicolau, Gheorghe Păun). Citez o opinie a lui Solomon Marcus: „Literatura S.F. operează deocamdată cu o insuficientă varietate de mijloace și procedee, devenite aproape un ritual previzibil, în contrast cu înfinita fantezie a științei contemporane”. O constatare cu totul îndreptățită.

Este prezentă și eseistica pe teme de știință. Aceasta a devenit un pandant tradițional al literaturii S. F. Alexandru Boiu semnează, în primele patru numere, un serial intitulat „Paradoxurile și enigmatice — izvor de idei S. F.”, cu numeroase observații interesante. Ion Hobana este autorul unei „Scurte istorii a literaturii S. F.” (un antrenant eseu, stopat însă după numai două episoade). Acoperind, practic, întreg sectorul de critică literară al revistei, recenzile bine venite ale lui Liviu Hotineanu acuză o

oarecare imprecizie terminologică. Alexandru Mironov semnează o serie de comentarii pro domo în legătură cu situația actuală a SF-ului românesc. Cam prea multe dintre tezele sale sînt cel puțin îndemonstrabile. Iată un singur exemplu: „Creatorii apar mereu. Tot mai mulți. Tot mai mulți și tot mai buni”.

Traducerile sînt reprezentate prin patru texte, dintre care se detașează în mod net varianta de scenariu la filmul „Călăuza”, semnată de Arkadi și Boris Strugațki.

Consolidîndu-și sectorul de critică și istorie literară, prin alegerea unor colaboratori calificați, ocind textele de simplă bravadă jurnalistică, continuînd excelența sa tradiție în ceea ce privește eseistica pe teme științifice, „Biblioteca Anticipația” a revistei „Argeș” va avea numai de cîștigat.

VOICU BUGARIU

Revista revistelor

Demn reprezentant al criticii ludico — ironice, mai pe malurile Begăi spus, băscălioase, tinărul Mircea Mihăieș reușește în numărul din 7 februarie 1985 al revistei *Orizont* să ne demonstreze că zburdălnicia poate fi, cînd vrea, și nedreaptă. Pornit să minimalizeze întreprinderea realizată de Aurelian Titu Dumitrescu prin *Antimetafizica*, autorul comentariului *Joc de doi* împinge pînă acolo reaua voință încît atribuie interlocutorului lui Nichita Stănescu gesturi pe care cartea nu le mărturisește în nici-un fel: „Răbdarea draconică, ridicată la cub de o devoțiune ingerească, pînda clipei celei bune și, vai, atît de repede trecătoare, supunerea oarbă la capriciile maestrului...”.

Nicăieri în *Antimetafizica* și nici în altă parte, Aurelian Titu Dumitrescu n-a mărturisit cum

a decurs practic dialogul cu Nichita Stănescu. Considerațiile lui Mircea Mihăieș sînt simple presupuneri, dovedind încă o dată că un asemenea gen de critică nu duce lipsă de fantezie. Presupunerii năstrușnice se fac și în legătură cu atitudinea poetului pe parcursul elaborării *Antimetafizicii*: „Inghesuit, prins în flagrant delict de ne-cooperare, amenințat, hăituit, pîndit, implorat, Nichita trebuie să-și dea obolul zilnicelor pagini antimetafizice”. Și în alte cronici Mircea Mihăieș inventa, de dragul vocației sale de prozator SF, texte fără nici o legătură cu cele comentate. De această dată, însă distanța dintre Nichita Stănescu în dialog cu Aurelian Titu Dumitrescu și Nichita Stănescu inventat de comentatorul *Jocului de joi* este destul de mare. Cam cît distanța din strada Rodnei 1

Timișoara, unde se află redacția revistei *Orizont* pînă în strada Amzei, nr. 7-9, unde locuia Nichita Stănescu în timp ce realiza *Antimetafizica*.

Ultimele numere ale revistelor *Lucașărul* și *Săptămîna* găzduiesc intervențiile lui Adrian Dafir, nume mai puțin întîlnit pînă acum în presa literar-artistică. Impărtășind și noi unele observații ale autorului asupra cărților comentate, ținem să atragem atenția însă asupra nejustificatelor încercări cu care Adrian Dafir abordează literatura română contemporană și, în special, literatura tinerilor. Înțelegem nemulțumirile pe care i le-au stîrnit la lectură cărțile comentate dar de aici pînă la resentiment e distanța de la critica literară la omul furios. Posibilitatea de exprimare publică a enervării e o vicleană capcană pe care ar trebui să o ia în considerare, acum, la început de drum, Adrian Dafir.

Accesul liber la raft

● În timpul turmării filmului *Fereastră dinspre curte*, într-una din scene, Grace Kelly trebuia să apară într-o cămașă de noapte și, la proba de costume, regizorul, Hitchcock, izbucneste: „Prea mici sîni! Umple-le cu ceva!” Grace trage aer în piept, dar fața îi rămase neschimbată. La garderobă permite să i se coase întărituri în plus la cămașa de noapte. Cînd repăru, regizorul face mulțumit: „Ia te uită! Ce schimbare!” În zadar va mai încerca să-o convingă pe Prințesa de Monaco, pe care o admira, să mai turneze cu ei.

● Călător printre înțelepciuni a lui N. Velea vine să completeze paremiologia iscată în volumul *Vorbă în colțuri și rotundă*. De astă dată „călătorul” închipeuie un fel de roman camuflat după numeroase voaluri și perdele, fin țesute și întretesute. Pirvu, Stănică, Paremie, Panturescu și respectivele consoarte se întînesc, discută, pun la cale țara și-și fac pozne, care de care mai isteț, mai trăznit, mai ne-bun. Paremiile, atît

de dragi autorului, sînt strecurate pe două palere distincte. Primul: al proverbelor al „zicerilor” fidel incluse în context. Al doilea: proverbe răsturnate, inversate cu bună știință: „vă săpați gropi și nu cădeți singuri în ele” sau „se încurcase cu oul și n-a ajuns să fure boul” sau „călătorul le arată drumul”.

● Peste timp și meridiane, găsesc un aer comun (stătut, crepuscular, inuțit) învelind *Deșertul tătărilor* (Buzatti) și *Lecția de limbă moartă* (Kusnievici). Ambii ofiteri, ca eroi centrali în romanele citate, duc un război personal. Atît de absurd și tenace ca și războiul colectiv și istoriceste „Justificat”. Un alexandrinism al vitalității personajelor le marchează, indicibil, decadența. Dacă și reprezentanții, în carne și oase și uniforme, ai Pentagon-ului mondial ar fi la fel de seacă-tuți...

MIRCEA CONSTANTINESCU

George Bălăiță

MIZA MEA ESTE ÎN CONTINUARE PARIUL PE CARE L-AM FĂCUT CÎNDVA CU TIMPUL

— Ați fost de acord cu această discuție. Vă mulțumesc. Despre ce ați vrea să vorbim și despre ce ați vrea să nu vorbim?

— Am fost de acord! Te tot amin din toamnă. Perseverența dumitale ține de un anume instinct gazetăresc nu tocmai la îndemână. Cu atât mai mult cu cât ești la începutul acestei cariere aproape la fel de ingrată ca și aceea de scriitor. Asta mi-a plăcut. N-ai renunțat, deși nu pot spune că am fost din cale afară de amabil! Fără premeditare, crede-mă. Și nici din mitocănie, asta nu-mi reușește decât rareori și niciodată cum trebuie... Nici nu vreau să mă răsfăț și să spun că nu-mi plac interviurile. Deși nu-mi prea plac. Prea multe se fac din interese și, mai ales, din vanitate. În chimia relațiilor umane, vanitatea își are proporția ei. Cînd dintr-un motiv sau altul aceste relații se deteriorează, vanitatea devine solventul absolut. Este o constatare personală, s-ar putea să fie doar o aparență. Dar este un spectacol surprinzător să vezi cum voința, inteligența etc. se subțiază rapid, se „dizolvă” în vanitate. Poate literaturizez eu, cine știe, mi se întâmplă. Nu mă exclud din spectacol. Demonii din tine sar pe neașteptate, nu-i știi pe toți, oho, și odată încep să topăie pe masă cu cizmele lor roșii pintenate și ascuțite la virf. Dacă reușești să-i stăpânești, fie și cu biciul, încă e ceva. Despre ce să vorbim? Despre ori ce mă interesează.

— Mă tem că, oricum ar fi, o întrebare se impune: care sînt evenimentele din viața omului George Bălăiță cu semnificație pentru scriitorul George Bălăiță?

— Ceea ce poate deveni eveniment pentru „scriitor”, pentru „om” poate să nu aibă în primul moment nici o semnificație. Aveam vreo patru, cinci ani și stăteam cu mama la poartă, o casă pe fosta stradă Costache Negri din Bacău. Măcelarul, vecinul nostru, tocmai trecea pe drum cu căruța lui în care, răsturnat pe o parte, picioarele două cite două legate cu sfoară groasă și scămășată de cîneșă, o crustă de noroi uscat pe burta, era întins un porc uriaș, albicios, care urla îngrozitor. Urlet, spun, fiindcă domesticul guștat are ceva de cîntecel familiar oricărui om care a trăit o vreme „normal”, între ai lui și animalele casei. Asta mai demult. Băiatul meu, născut și crescut într-un apartament de bloc, pe cînd avea și el vreo patru ani și mergea vara la țară, la bunica, vrînd să povestească ceva de pe acolo și neștiind prea bine cum, la întrebarea repetată a mamei: cînd, puile, cînd?, el a răspuns deodată iluminat, găsise: atunci, cînd storcea bunica vaca... Se înțelege, el vroia să spună că povestea lui s-a petrecut într-o seară, cînd bunica mugea vaca... Ești nu numai ce mîncîci, cum s-a spus, ci și ceea ce cînd, unde și cum trăiești. Roțile căruții abia se invirteau, calul sfrijit călca rar, parcă la capătul puterilor. Lîngă măcelar stătea ajutorul lui, un flăcău scund și foarte roșu la față, măcelarul ridea în bohote, ucenicul clătina capul, bănuiesc cu un anume respect iar porcul, cu ritual răsucit, în sfîrșit îndreptat spre cer, acoperea risul omului și tot ce era sunet și zgomot pe lumea asta. În dreptul porții, măcelarul, cu gura pînă la urechi, dar fără să se mai audă risul, fiindcă porcul isteriza în întregime atmosfera, s-a întors spre mama și a salutată-o, ca un bun vecin, ba a și înălțat biciul în semn de omagiu. Plînsul care îmi stătea în gît a izbucnit atunci și a făcut din mine o mică fiară înnebunită. Spaimă, ură, milă? Nu știu... Mama, agitată, încercînd să mă liniștească... Ce vreau să spun? Era acela un „eveniment”? Nu. Dar mai tirziu, chiar înainte de a descoperi scrisul, am simțit cit de mult m-a încercat momentul acela și ce teribilă semnificație despre cruzime și neputință zăcea într-o neînsemnată întimplare de pe stradă.

Un eveniment, real de data asta, și pentru om și pentru, mai tirziu, scriitor, s-a petrecut spre sfîrșitul războiului, cînd numai eu cu mama, într-o lume care se pulveriza, am schimbat orașul pe cîțiva ani la țară, foarte departe de tot ce știam, în adîncul unor munți păduroși din care țîșneau stînci golase, și deasupra liniei decovului sub care bubuia o apă repede, vedeam gurile unor cariere de piatră roșcată și vineție. Acolo mai sînt și acum neamurile din partea mamei. Acolo am făcut o parte din școala primară. Din acest loc am fost catapulat nu numai în „lume” dar și în „bibliotecă”. Nu mai povestesc. O bună parte din ce

sînt începe acolo. Că evenimentul stă la pîndă în banal, e un loc comun.

— Se spune că autorul imprumută ceva din sine personajelor sale. Reciproca e valabilă?

— Este posibilă.

— Ex nihilo nihil. Din ce teritoriu literar veniți?

— În tinerețe, și mai cu seamă înainte de a tipări prima carte, mulți cred că nu vin de nicăieri și asta li se pare cit se poate de firesc. Aici sînt de fapt premisele teoriei buricului care s-a ivit fără moașă, din sine și pentru sine, și trebuie contemplat ca atare. Cine nu vine de nicăieri are toate motivele să se mire că, înaintea lui, alții au scris cam la fel, ba poate și mai bine. De regulă, conțesti chiar pe cel din care vii direct. Asta însă trece cu vîrsta. Cînd e vorba de un scriitor „serios”, Teritoriul literar natal? Vast. Eu vin din toți autorii care mi-au plăcut de-a lungul biografiei mele de cititor, și nu numai „mari” scriitorii, nu numai giganții. Sînt alții scriitorii onești, uitați de la o generație la alta, și de la care se poate învăța enorm.

— Calea literaturii te alege sau o alegi?

— Dacă o alegi, între altele, și ești dintre cei foarte ambițioși, ai toate șansele să faci carieră literară. Dacă te alege (adică ai mult talent) și ești un mare leoneș (chiar dacă lenea ta e de origine divină!) poți rata. (Recitesc răspunsul, nu-mi place cum sună, dar cred că așa se întîmplă. Mare păcat...)

— Datorați ceva cuiva?

— Sigur că da. Dar fiindcă ai adus vorba. Nu cred în teza ipocrită a recunoștinței veșnice după care, binefăcătorului tău, orice s-ar întîmpla, nu ai voie să-i reproșezi nimic, nici să-i treci pe dinaintea, cum spune cronicarul. Un om îți face un bine, te ajută. O candelă se aprinde în sufletul tău pentru acest om. Îi dovedești într-o zi că merita să fie ajutat. Și deodată el îți face o porcărie care te înspăimîntă, nu ai de unde s-o apuci, nici o motivație. Lasă că trece cu mult binele făcut! Cum răspunzi tu? Cu o temenea? Te faci că plouă? Îl lovești la rîndul tău?... Dacă binele nu este de-zinteresat, el își schimbă semnul de la plus la minus. Fă binele fără să jignești pe nimeni. Fii recunoscător fără să te umilești. Iată relația firească între cei doi termeni. Știi că există și binefăcători de profesie? Să ne ferească Dumnezeu de ei!

— Ați scris un roman esențial. Am în față mai multe considerații critice relative la „Lumea în două zile”, semnate de nume precum: Nicolae Manolescu, Mircea Martin, Mihai Ungheanu, Eugen Simion, Zoe Dumitrescu-Busulenga, Cornel Ungureanu, Mioara Apolzan, Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Ov. S. Crohmăniceanu, Val. Condurache... Un singur cronicar ar lipsi: George Bălăiță. Îl ascultăm?

— Nu.

— De la „Călătoria” (1964) pînă la „Noaptea unui provincial” (1983) trebuie să vedem o succesiune logică sau una întîmplătoare?

— Eu cred că logică. Întîmplătoare poate fi o eventuală gresală de calcul, o eroare a mea. Într-o notă la sfîrșitul „Noapților...” am și dat o „explicație”. Eu urmăresc o construcție, ceva ce s-ar putea asemăna cu un ansamblu arhitectonic, dar uneori îmi apare ca un uriaș animal fabulos care mă înghite treptat, dacă nu cumva chiar sînt în burta lui și încă nu știu nimic.

— Cit de greu se scrie un roman? Unul bun?

— Un roman bun nu se scrie greu. Se scrie pur și simplu, vine în cele din urmă, oricît de amînat sau încet elaborat ar fi, asta ține de împrejurări, de ritm biologic etc. Greu se scrie un roman prost. Cînd un grafoman îți spune că a trudit cu sudoare de singe pe cartea lui „neluată în seamă”, îl poți crede. A muncit într-adevăr peste măsură, sute de nopți nedormite și tot atîtea zile buimace. În care ar fi putut face într-adevăr ceva folositor.

— Cînd începeți lucrul la o carte știți ce va ieși? Pe ce contați?

— Nu sînt deloc sigur. Dar știu ce am de făcut. Urmăresc îndelung o idee, o formă, o structură. Prefer, în loc să le epuizez pe rînd în cărți-petarde, eventual anuale, să le subliniez din cînd în cînd într-o singură carte masivă, un depozit de energie care, din neatenție, ar putea sări cu mine cu tot în aer. Conțez pe

răbdare. Miza mea este în continuare pariul pe care l-am făcut cîndva cu timpul. Știu ce risc. Mi-l asum (nu numai decît cu seninătate).

— Construiți o schiță inițială?

— În mai multe variante. Nu mă țin pînă la capăt de niciuna. Notez milioane de amănunte. Folosesc foarte puține din aceste note, scrise și pe batistă sau pe manșeta cămășii, uneori. Totul e să funcționeze fără intrerupere mașina de vînturat norii, care stă pe umeri, iar trenul purtător să aibă destul combustibil, firește... Încep cartea, dar dacă între timp structura ei se „revoltă”, mi se impune în alți termeni decît cei inițiali, nu intervin brutal. Las totul să se dezvolte de la sine, atunci cînd simt că neprevăzutul este organic. Intuiția, nuanțe imperceptibile, jocuri periculoase.

— Cînd scrieți ce situații sau stări traversați?

— Contradictorii, repede schimbătoare. Foarte rare clipe de bucurie intensă. Îngrijorare. Emoții în trombă. Iluzia că într-adevăr există un final al cărții (nu și al efortului tău) și satisfacția imposibil de nuanțată că această iluzie devine voință. Încerc să fiu atent la „tot ce mișcă-n țara asta, riul, ramul...”

— Ce semnificație are pentru scriitor un premiu literar?

— Un premiu literar de prestigiu trebuie să stimuleze moral și material. Astfel nu are nici o semnificație.

Despre felul cum se acordă la noi premiile literare știu unele lucruri. Este loc de mult mai bine! Premiile literare sînt (în toată lumea, nu numai la noi) rezultatul unor foarte strînse campanii în care buna credință și probitatea profesională se amestecă, în proporții diferite, cu tot felul de interese (para și extraliterare) și în care nu totdeauna cel mai bun cîștigă. Trebuie în același timp spus că în ciuda atîtor nemulțumiri (justificate uneori, dar nu atît de des cum se crede) foarte puțini dintre autorii cu adevărat competitivi nu au primit pînă acum un premiu literar. Pe cei care l-au refuzat, să-i trecem la premiați, totuși. În orice caz, o problemă deschisă...

— Stimate George Bălăiță, un cuvînt mare: ce este lumea?

— Lumea? Un roman, se înțelege! Nu totdeauna foarte bine scris.

— Dar creația?

— O lume. Altfel nu ar exista...

— Despre ce merită să scrii?

— Despre tot ce există sub soare. Nu se află nimic nedemn de a fi descris. Felul cum o faci poate fi meschin, plicticos, nedemn. Parafrazînd ideea cunoscută după care problema fundamentală a filozofiei este dacă viața merită sau nu să fie trăită, te poți întreba, așadar, nu despre ce trebuie să scrii ci dacă merită. Am crezut de citeva ori în tinerețe că nu. Acum sînt convins că da.

— Scriitorul e o conștiință. Dv. ați ajuns la vreo concluzie teribilă? Puteți să-i aruncați vieții în față ses quatre verités?

— Viața pe care o trăiesc, viața în general este imprezvizibilă. Premizele se schimbă prea des pentru a mai reuși să te gîndești, în timp ce trăiești și scrii, la „concluzie”. Mai tirziu. Există destui înși, artiști sau nu, care cred că țin în pumn, precum Jupiter, fulgerele, concluzia. Aceștia sînt, în general, fie dogmatici gata să se pocăiască trimestrial, fie demagogi interesați de mici sau mai mari afaceri personale. Dar o „concluzie” pot fi și cu formula: scripta manent. Atîi.

— Cit privește stilul...

— Prefer stilul „sportiv”, celui „diplomatic”! (Deși ar trebui ca stilul diplomatic să fie cel mai sportiv cu putință). Păstrez din adolescență și din prima tinerețe, pe cînd făceam sport, amintirea unor competiții foarte dure dar perfect loiale. Ipocrizia mă dezgustă mai mult chiar decît invidia. Deși merg mină în mină. Iar cînd reușesc masca bunei credințe, și o reușesc, amestecul este mai răcoritor decît sucul de roșii cu mîtrăgună și zeamă de cucută.

— Dați-mi voie să vă întreb: ce se mai întîmplă la „Cartea Românească”?

— Pentru '86 se zărește, încă la orizont un plan editorial echilibrat, dar fără cărți ieșite din comun. Surprizele nu sînt excluse. Dimpotrivă, așteptate. Nu sînt convins, ca alții, că literatura română se află în momentul de față într-un punct foarte sus. Numărul scriitorilor „importanți” este, greu de înțeles?, mai mare decît al cărților de valoare. Oare editurile stimulează competiția, angajarea reală a scriitorului în politic și social? Mă întreb...

— Ca editor urmași o strategie? Care?

— Primează cartea, nu autorul.

— Pe cei care v-au precedat îi cunoaștem. Încercăm să cunoaștem generația dv. Dar cine vă urmează?

— Generația noastră, generația voastră, generația lor... O generație înseamnă de fapt cîțiva înși talentați, din cînd în cînd, cite unul ieșit din comun. Invocat prea des, termenul poate deveni un alibi pentru ratare. Cînd nu e folosit în scopuri, să zic așa, electorale. Artistul răzbate singur. Cînd „generație” înseamnă un climat și un program, și nu o limită de vîrstă sau de interese, da, ea poate înlesni formarea personalităților. Dar numai atunci cînd ele există cu adevărat. Și vor da mai tirziu un nume generației lor...

Cunosc mulți tineri scriitori. Semnăm din multe puncte de vedere. Mai ales părțile vulnerabile coincid. A-i lăuda excesiv pe tineri mi se pare la fel de indecent cu a cînta osanale celor, vîrstnici, gîndindu-te că le poți lua cit mai curînd locul. Dar să nu se creadă că idilizez. Ceea ce în literatură se numește „luptă între generații” există. Dacă este loială, e o plăcere să participi. Dacă nu, n-ai încotro...

Este o mare bucurie să citești un om de talent și să poți face ceva pentru el. Fără să „ceri” altceva în schimb. E un sentiment tonic, regenerativ, un fel de terapie a sufletului. Dacă lumea ar ajunge să existe numai prin schimb, troc, dau ca să-mi dai, sfîrșitul ei ar fi foarte aproape.

— Se spune că un om foarte implicat în viața socială este proporțional privat de erimepe din viața personală. E adevărat?

— Asta este tema unor filme și cărți pînă acum mediocre. Este un clișeu ca atîtea altele. Dar se poate ajunge la o vîrstă respectabilă și într-o dimineață să te trezești în fața ferestrelor deschise și să constăți că pur și simplu n-ai avut o „viață personală”? Se poate! Și atunci te uiți oare în jos, departe, pe trotuarul de sub etajul zece și privești forfota mulțimii?...

— Pentru ce altceva, exceptînd literatura, vă mai găsiți timp?

— Mulți cred că meseria de scriitor înseamnă mai ales rutină, artificii, meșteșug. Și asta. Dar cu mult peste. Dacă nu ești convins că poți inventa o lume care să-ți aparțină, nici nu merită să încerci. Vorbesc de miză. Altfel, fiecare se descurcă cum poate. Mi-ar fi plăcut să trăiesc o experiență fundamentală și să scriu despre ea o singură carte. Este doar un gînd din tinerețe... Atîi. Am învățat între timp că viața trăită în sentințe și crispate ce mîncează gravitatea e un fals. Dar, de obicei, lumea te judecă după cit de „serios” ești. Ce vrea să însemne asta? De fapt, o confuzie între mica demagogie aparent patetică a declarațiilor de tot felul și seriozitatea reală. Care include detașare, luciditate, conștiință de sine, măsură. Și, nu în ultimul rînd, simțul umorului înainte, bineînțeles, de intrarea lui în putrefacție sub formă de simț al bășcăliei. Măsura scriitorului e în ce scrie. În rest, el e omul om, așa cum l-a hotărît ereditatea. Și educația lui. Nu poți spune totdeauna lucruri foarte inteligente! Ar fi obositor și plicticos. Te mai odihnești și în cite o platitudine. Îmi găsesc timp pentru o mulțime de lucruri...

— Ați fost o vreme jurnalist. Vă solicit o părere avizată și sinceră despre „Supliment”.

— Am făcut jurnalistică și cu plăcere și de nevoie, dar fără vocație. Mi-a lipsit în special „rapiditatea” specifică meseriei. Într-un anume fol, că și un tip care s-ar putea descurca bine pe scenă, ar fi un bun actor, dacă nu i-ar fi groază să se arate acolo, sub reflectoare și în ochiul lacom și fără milă al mulțimii.

„Suplimentul” e bine făcut. Citeodată, excesiv de abil. Echilibrat ca tendință, și nu numai. Între alții colaboratori distinși, importanți, lipsesc totuși citeva semnături de marcă. Mi se pare mie, sau a pierdut ceva din alertețea anilor trecuți?

— Tot jurnalistice vorbind, să presupunem că vi s-ar cere o încheiere de efect. Ce ați scrie?

— Aș vrea ca naționala noastră de handbal să cîștige anul ăsta campionatul mondial.

Convorbire consemnată de OCTAV BURUIANĂ

Lecturi complementare

(Urmare din pag. 1)

de o dezinvoltură vivace; versul care se mlădie, care spumegă și care urlă; versul gingaș și versul violent; versul care se trage din versul de dinainte și continuă în versul de dedesubt, grație enjambementului — cum observa Nicolae Iorga — „le face melodioase, pline de vioiciune și de energie”; versul frânt și răsfrint peste marginile lui; versul care topește lanțurile, inhibițiile și reticențele, de indiferent ce natură; versul din care Tudor Arghezi, Aron Cotruș și, înaintea lor, Anton Pann, au făcut fir de mătase, colier de zurgălăi și pleasnă de bici; versul iregular. Libertății lui extraordinare îi corespunde o abundență de rime: suficiente, bogate și asonante; masculine, feminine și dactilice; imprecuate și încrucișate; concatenate, fraternizate și în ecou; toate de-a valma, după necesitățile organice și mereu variabile ale suvoitului în care se transformă poemul. Astfel dezlanțuite, versul și rima revivifică lexicul care se descarnase și pe care abstracțiunea pusese stăpânire. Neașteptate contracte de armonie semnează cuvintele vechi și neologismul, cuvântul comun și termenul patristic. Pe deasupra, imaginația care părea a se fi sleit renaște proaspătă și impetuoașă, ca pasărea Phoenix din propria-i cenușă. Lumea din fresce se dezgheață și, cu veșminte mirosind de vopsea, se revărsa în univers.

Innoirea atinge și poemele ample, fluviatile, ca și pe acelea minione, cu dimensiuni de bijuterie. Cele dintii aglomerază scene care dau impresia de icoană țărănească pe sticlă, cu personaje sacre care surprind prin postura omenească, în timp ce personajele lumesti par atinse de aripa inefabilului, ca în tabloul pe care îl pictă naratorul dintr-un imn splendid, Imnul Putnei lui Ștefan cel Mare: „Ne trebuie un sanctuar central un Rusalim / În care să ne vedem cu toții / Nu numai cei îmbunătățiți și evlavioși / Ci și scâpății dintre noi și netoții / Și cel căzut în desfriul din

slăbiciune sau / În alte prihane / Să-i fie-ngădui în taină să-și agonisească / Lacrimile de la icoane / Ai fost împins la hoție de viclesugul altuia / Și la minciună să îndrăznească și el cu șapca / Mototolită în mină / Și fărniceul să fie muștrat fără să-l bage / Nimenea în seamă / De smerenia cine știe căruia colț / Înălțămățul de năframă / Și cea steapă să prindă curaj / Și văduva o nădăjduire / Cind se scaldă-n extaz la Maica Domnului în / Privire / Și orfanul ajuns pe jos cu bocanci străini / În picioarele nimănuia / Să știe anume că-l ingerul lui ce cântă acum / Nevăzută Aleluia“ etc. Dacă aici efectul de concretitudine

noapte transfigurată început de păresimi / Irupseră cașii-n Fanar, / La ceasul luminilor line, / Tânărlă fost-am răpit și închis în chibotul / Devastat de pe ulițele Constantine / Uriasele porți din lemn de cedru de bazele ferecate / Serănesc în broaște cu horăit prelung pe-nscrute / Scrijelate de sulii zdrobite de iatagan / Prin ele pătruns-au sultanii călări / La fecioara-n icoane / În ritm grăbit cu ciocane și dălți în marmora / Caldă nălușile / Scobesc din oseminte aurele / Din sânge crucile / Prin fiece strop de materie a trecut sabie, / Dar n-a pătruns micniul de evlavie. Din cind în cind, poemele ample cedează poezi hieratice; dar stilemele vechii maniere o pigmentează pe cea nouă, asemenea petecilor dintr-o țesătură uzată introduse într-o tapiserie modernă.

Mustul materiei imbibă și țesătura poemelor lapidare. Fabricitatea onora e a

În căutarea primei identități *

iese din materializarea noțiunilor sacre — «sacrilegiu» pe care poetul nu l-a îndrăznit în imnele anterioare —, în limbajul înflorat care e pus pe seama lui Ștefan cel Mare, povestindu-și înscăunarea, efectul de pregnanță se datorează accentului subtil pe detalii: „Am pogorit jos de pe cal și am sărutat știința icoană / Și-n puterea acleli ungeri sunt pină acum voievoz sub coroană / Devenisem dintr-odată altul când mi s-au pus / Rănille sceptrului în mână / și-am rostit jurământul că voi păstra credința / Neamului străbună / Că mai degrabă să-mi piară sămînța pe vecie / Decât să las norodul să lungeze în erezie / Vlădici și părcălăbi păstrătorii legilor / Țării / Umeziră din ochi la ceasul binecuvîntării / Și cum crau rânduilele în Moldova de Joia Mare / Voievozului să spele doispreeze bătrîni / Pe picioare / M-am încins cu stergar de in după rânduilele / Slovei / Și de-atunci rămas-am și astăzi slujitorul smerit al Moldovei“ etc. Dacă n-ar fi «morală», poemul despre profanarea de către turci a Hagiei Sophia ar putea fi considerat reportaj terifiant, în care protagonist e violența oarbă: „O,

descincetului, deși ele își revendică o nomenclatură bizantină (Ectenie): „Ce vrei cu mine Duh înainte de duca / În miez de noapte vâlvațaia părului / Pe capul meu măicuică / Zdrobeste-mă de viu mănăncă-mă / Dar nu-mi lua mințile / Până-mi voi termina Imnele / Să pot plăti neștiințele / O fericirea că agoniu nu ține / Decât până la frângerea de sine / Până pătrunde ingerul prin usă / Să ia din foc uleiul cu cenușă“. În micile elegii cu densitate de rouă de pajiste (Ihtys): „Aștept să-ți plece viața în lumea cealaltă / Să te pun în oală la fier pentru pruncii flămânzi / Peștișor de baltă / Cu capul de piatră te zbați cu-usingerări / Deocamdată / Cât de greu iese duhul și din făptura / Cea mai nevinovată / Ceea ce este scump viața ta de pe pămînt se duce / Să ne putem hrăni din agoniu jertfei / Ce rămâne pe cruce“, ca și, în genere, în elegiile aduse făpturilor purtătoare de sacru (unul, de excepție, datorită finului contrast dintre aparență și esență, este Ceas fericit), contururile imaginii se decupează cristalin. Paradoxal, odată cu redescoperirea trăculenței, Alexandru redescoperă

și economia de mijloace: ca o boabă de fosfor, multe din noile poeme ard violent doar pentru o clipă.

Drumul de la vechile la noile imne este drumul de la hieratism la dinamism. Cum se explică această trecere? Unele indicii se află în mărturia de credință (Prinos la Putna) cu care se deschide cartea. Poetul spune că a început-o „de fapt cu două decenii în urmă”: prin urmare, la începutul carierei. Ceea ce poate fi adevărat. Ar urma că universul de o materialitate aspră și ostentativ în culoare verbală din Imnele Putnei este o creație a lui Ion Alexandru, cel care a scris și publicat Cum să vă spun (1964), Viața deocamdată (1965). Internu discutabil (1967), Vina (1967), Vămile Discuției (1969). Tot ce se poate. Din aceeași confesiune se poate scoate și alt început de explicație: poetul declară că a cercețat, în vederea scrierii cărții, în afara „înțelesurilor spirituale ale textelor fundamentale ale lumii ce se copiază, se tălmăcește, și din care trăia toată Moldova“, și „erminele citoritor mănăstirilor ce-și mai păstrează zugrăveala exterioară și interioară“. Or, programele iconografice moldovenești reecrează erminele bizantine, le dezmoștesc și le însușă viață, le dinamizează. Povestindu-le și descriindu-le, poetul a fost silit să se molipsească de spiritul lor. În sfîrșit, posibilă dovadă că orgoliul nu i s-a totic cu totul, pe Ioan Alexandru trebuie să-l fi stimulat și conștiința că de numele Putnei se leagă și una dintre cele mai frumoase poezii eminesciene și că inițiative asemănătoare cu a lui, de a celebra un centru spiritual tutelar, au avut și alți scriitori moderni, ca Dostoievski, Péguy și Claudel.

Se poate aștepta o adincire a ceea ce pare a fi o nouă și benefică schimbare la față a lui Ion Alexandru? Va scrie el și o Apocalipsă, așa cum a scris și Ioan al Luminii cu care — după Eugen Negrici — autorul imnelor ar năzu să se identifice? Se va apropia el cumva de zodia indoielii? Ioan va redeveni Ion? Oricum ar fi, poetul care ezită astăzi la răscruce de vinturi nu și-a performanțat niciodată cu mai multă concretețe năzuința spre spiritual ca în Imnele Putnei, ca, adică, pe banii albi pe care Ion i-a pus, probabil, la păstrare pentru zilele negre ale lui Ioan.

Un tânăr autor, o carte

Cuvînt înainte

În contextul literaturii contemporane, scriitorii tineri și-au câștigat și consolidat un statut incontestabil. Debutind mai mult ca o mișcare cenaclieră, ca un reflex cultural studentesc al marilor centre universitare — București, Cluj-Napoca, Iași, Timișoara — fenomenul literaturii tinere a depășit rapid cadrul amfiteatrelor, al gazetelor de perete, al publicațiilor studentești, pentru a se impune în atenția opiniei publice și a criticii literare ca un fenomen valoros de o mare eferescență spirituală, ca o profundă și intensă experiență artistică.

Ne îndreptățesc în aceste considerații aprecierile și intervențiile unor spirite deschise inovației, noului, intervenții care au punctat, de-a lungul anilor, etapele de cristalizare parcurse de poezie și proza tinerilor autori, asigurând totodată un climat literar pe care, în citeva rânduri, l-am numit de încredere, o atmosferă în care

generozitatea și exigența, criteriul estetic de apreciere a operei și lipsa de prejudecăți în fața unei diversități de stiluri au contribuit la manifestarea liberă a spiritului creator.

Ar trebui amintiți aici măcar citiva din cei ce au întîmpinat favorabil apariția unei noi generații de scriitori: Nichita Stănescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Nicolae Manolescu, Ștefan Aug. Doinas, Gh. Grigurescu, Eugen Simion, Mircea Martin, Laurențiu Ulici, Mircea Iorgulescu, Alex. Ștefănescu, Marin Mincu, Al. Dobrescu și mulți alții.

Aproape că nu a existat revistă literară în care cărțile tinerilor autori să nu fie comentate, începînd cu publicațiile studentești: Echinox, Amfiteatru, Dialog, Opinia, Napoca universitară, Forum, Universitatea comunistă, Convingeri comuniste (ultimile două aparținînd Centrului Universitar Bucu-

rești) și terminînd cu prestigioasele reviste: România literară, Contemporanul, Luceafărul, Tribuna, Steaua, Transilvania, Vatra, Orizont, Astra, Ramuri, Convorbiri literare, Cronica, Tomis și să fiu iertat dacă lista nu este completă.

Am lăsat, în mod intenționat, la urmă Suplimentul literar artistic al Științei tineretului fiindcă, aici, în absența oricăror conjuncturi și criterii extraliterare, au publicat ori au fost comentate cărțile unui număr important de tineri scriitori de valoare, indiferent dacă se aflau în postura de debutanți, ori în aceea de autori deja cunoscuți.

Fie și din aceste simple considerații, reiese limpede că literatura tinerilor a depășit de mult statutul de „rezervă“, de „pepinieră“, de „speranță“ pentru a-și dovedi cu fermitate maturitatea și a impune, prin cele mai reușite cărți pe care le-a dat pînă acum, un model propriu de conștiință artistică. Sint cu atât mai regretabile unele glasuri care aruncă literatura tinerilor în groapa cu lei și cu alte insinuări carnivore a unei rupturi cu tradiția, a unei atitudini „marginale“, ostile ori pur și simplu „demolatoare“ la adresa valorilor spiritualității naționale.

Am afirmat, de cite ori am avut prilejul, că destinul unei

spiritualități afirmă egal pe toți umerii ingindurați, indiferent de vîrsta tineretului lor. Citind cărțile celor mai tineri autori este imposibil să nu descoperi filoane culturale mergînd de la cronicarii munteni pînă la poezii Văcărești, de la Eminescu, Macedonski, Caragiale, Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia și pînă la clasici de astăzi: Nichita Stănescu, Marin Preda, Emil Botta, Daniel Turcea, Grigore Hagiu, Virgil Mazilescu, ori contactul inspirat cu opere care au marcat profund literatura contemporană.

În același timp, dialogul cu alte zone culturale ale lumii mi se pare firesc pentru o generație de tineri a căror instrucție nu a fost umbrită cu nimic de o mentalitate de tristă amintire care considera simpla lectură a poeziei lui Baudelaire o atitudine „dușmănoasă“, cosmopolită. Astfel, rubrica pe care o deschidem începînd cu acest număr al S.L.A.S.T.-ului nu se vrea numai o pledoarie în acest sens (în definitiv cărțile singure se pot apăra, chiar la un examen mai exigent), ci și o încercare de a fixa, de pe poziții apropiate, de colegi de generație, citeva din trăsăturile și direcțiile lirice deceniului actual. Și, pentru că nu poți scoate poezia celor mai tineri autori din contextul general al poeziei

contemporane, nu vor lipsi referirile la poezia tinerilor deceniului 7, acum autori ce au cunoscut, în bună parte, notorietatea.

Iar pentru că unei cercetări exhaustive vom prefera mai firească, pentru noi, apropiere colegială de o serie de volume apărute pînă în prezent, vom rețea colțurile unui cub ce se voia perfect — ca să-l parafrăzăm pe poetul Nichita Stănescu — și vom lua în discuție o carte a fiecărui autor, carte pe care o simțim mai apropiată.

Șocul recepției critice i se adaugă — pentru autorul aflat la următoarele cărți — și acela al intrării în lumea literară, în mediile și instituțiile ei, lume pe care cei mai mulți din tinerii de azi o cunosc mai mult din nostalgicele evocări ale cafenelelor literare de odinioară — o lume care parcă mai vibrează încă la un cuvînt inspirat rostit de Arghezi, ori de protestele lui Ion Barbu în contra „falșificării“ cafelei.

Salt în necunoscut — mi se pare a defini cel mai bine ieșirea din anonimul a unui autor tânăr, cu toate implicațiile mai mult sau mai puțin literare pe care acest gest le presupune.

TRAIAN T. COȘOVEI

Al doilea val

Marius Robescu; figurile spiritului și ale limbajului (III)

Prin eros ca participare la boala vremii, eul se instrăinează de propria esență și se trădează pe sine. În loc de a oferi o șansă, o posibilitate de a scăpa din cîlețele determinărilor imanente, și a fi un mijloc de comunicare extatică și de totală, generoasă, salvatoare comuniune cu celălalt, dragostea apare ca o formă alienantă, accentuînd solitudinea insului. Spiritul se simte izolat de lume, rupt de legăturile sale autentice, naturale cu viața, este opreșat și alarmat de prezența femeii față de care arată o surdă iritare, o răzvrătire mocnită: „Ceva în lume mă învață dreptatea uitării / pentru cit iubindu-te am stat / departe de lu-

mina zilei / a doua oară în pintecul unei femei / ai fost în jurul meu un zid de carne / (zidul în care unghiile mi le-am rupt) / dar cum să pot aduce / dovezi cu singe rece?“

Fără a fi chiar o imagine palpabilă a morții, iubita se dovedește intruchiparea somatică a unui fel de somnolență și incertitudine a materiei („zid de carne“, „sinul tău / fluture alb și orb“), a unei limitări corporale inconștiente, a unei satisfacții senzuale, de care eul încearcă să se elibereze pentru a se regăsi printr-un exorcism al durerii: „abia e unul iarăși trupul meu / vîrgat de rănille ființei / adu-mecînd prin timpii scurși / un clinchet străin de fericire“. E-

xistența reală, adevărată este o „rană adîncă“, o întîlnire abruptă, sumbră cu propriul destin, o re-cunoaștere a lui echivalînd cu forța interioară și îndrăzneala de a fi singur cu tine însuși în tăioasa claritate a suferinței tale, pe care erosul o alterează și o compromite. Însingurarea dragostei este cea mai subtilă și mai plăcută formă de uitare, și, tocmai din acest motiv, cea mai periculoasă și vicelană de-naturare a spiritului. Ea constă în amorțirea tensiunii lăuntrice, în ruperea (despărțirea) ființei de sine, și deci, în devierea sensului ei ontologic. („a doua oară în pintecul unei femei“). Dar susținînd că dragostea este o poartă a solitudinii și că poetul se sustrage acestui sentiment nu pentru a comunica cu cineva, ci a rămîne „cu sine“, nu s-ar putea crede că sintem victimele unei contradicții și, apoi, ale unui raționament tautologic? Răspunsul este categoric, nu. Ne aflăm de fapt, în fața unui profund și fin paradox poetic. A ieși din însingurarea erotică înseamnă a te regăsi în solitudinea esențială, suverană a spiritului, cu regretul secret, totuși, al trecutului clipe de fericire: „Îndrăgostit vicios de ochii tăi albaștri / ca spiritul albastru; scăldîndu-mă în ei pe ascuns / îngrozit de evidența

păcatului“. Abolirea refugului erotic nu este un accident și nici o reacție de mizantrop, ci efectul sau consecința unei atitudini generale, a unei „filosofii“ (desigur, poetice) în fața existenței, pe care aș caracteriza-o prin conceptul de agon, așa cum a fost el definit de Mihai Nasta în Anatomia suferinței, adică „stare de veghe“, „încumetare lucidă“. Această luare de poziție, această ieșire a cugelului din pasivitate, și încordarea pînă la incandescentă sintematizate într-un extraordinar, tragic limbaj al cruzimii ca semn al angoasei existențiale și al unui destin necruțător. Chiar sub aparența cea mai calmă și liniștitoare, în filigranul imaginilor paradisiace, poetul cu antenele sale fine, ultrasensibile simte palpînd rana vie a calvarului uman: „De ce atita evlavie și bunătațe de inger / pe chipul unui om care doarme / întreaga lui ființă infricosat atîrnă de capătul subțire al unui fir de păr / el zace-n somn / și totuși cineva / minat de nestîrbite lui cruzime / prelungi antene îi azvirle-n singe / Maică a soarelui / el este chinuit / dar face și nu vrea să recunoască nimănu!“

Dar spectrul semantic al temei nu se reduce numai la semnificația poetică globală, și, în

fond, cam vagă, sau destul de uzată, a soartei nemiloase și a suferinței ca dat al fatalității. O simplă răsucire a frazei însă, transformă moneda subfățiată și tocită de circulația locului comun, în aurul curat al gândului noetic; existența și devenirea întru suferință. Nu am pretenția că Marius Robescu a elaborat o astfel de gândire filosofică, dar nici nu pot trece cu vederea recurența și pregnanța motivului ca și întinsa rețea de figuri ce îl condiționează. Enumerarea lor, fie și incompletă scoate în evidență amploarea și solidaritatea familiei de simboluri, dar și varietatea paradigmelor metaforice: „nu pot uita existența împodobită cu pene însingurate / ca un bot de vulpe“, „apusul violent al soarelui / poate himera lui / a trecut ca să ucidă o altă mai crudă“, „eu sunt o sabie înălămurată“, „vin ingeri cîntăreți și pleacă / rupînd cu dinții firele de harpe“, „și-n singe semne crude pune / ca dinții curselor pe fiară“. Acest discurs informează toate celelalte etaje ale scriiturii (ale textului), acționînd asupra temelor consacrate, modificîndu-le și investigîndu-le cu o nouă valoare ontică, etică sau cognitivă.

PAUL DUGNEANU

Adevărul despre Școala de literatură

Ion Grecea

— Ce amintiri aveți despre profesori ?

— Cît se poate de bune. Tudor Vianu intra în sala de curs, cu aerul său grav, impunător, își scotea din buzunarul de la vestă ceasul cu capace din aur și deschizându-l, îl pune pe masa ce servea drept catedră, mai alături ceasorniculul o bucată de hirtie, mică precum o carte de vizită, pesemne cu sumare însemnări despre expunere, dar pe care nu le privea niciodată, după care își începea prelegerea într-o tăcere desăvîrșită, toți studenții urmărindu-i rostirea despre literatura universală cu sufletul la gură. De multe ori ne priveam și noi ceasurile, văzînd cum se apropie sfîrșitul orei, în timp ce magistrul se afla în plină expunere a lecției, dar deodată, precum rapidul, din alergarea-i vertiginosă se oprește brusc în gară, tot astfel eminentul profesor își încheia prelegerea cu o punctualitate uimitoare în aplauzele entuziaste ale noastre, ale tuturor. Profesorul universitar Gh. Bulgăr, mult lubit și apreciat de către toți studenții, ne ținea lecții de istoria limbii noastre literare într-afit de documentate, într-o rostire atît de frumoasă, încît pur și simplu ne încinta, nu alta. Profesorul universitar Ion Oană, își începea expunerea chiar odată cu deschiderea ușii, (în timp ce unii dintre noi încă mai rătăceau printre bănci, venind de afară), vorbind navalnic, tumultuos, prezentîndu-ne multe date care mai de care mai atractive, mai edificatoare, încît orele domniei sale de istoria literaturii române ca și cele ținute de regretatul Mihai Gafița erau adevărate sărbători pentru noi. Bătrînul scriitor Ioachim Botez ne delecta prin harul lui de povestitor cu lecții despre regionalisme, graiuri specifice anumitor zone ale țării, fără să uite a ne aminti cîte ceva și despre mahalalele bucurăstene din alte timpuri, cu tot farmecul și pitorescul lor, în timp ce profesorul Alexandru Hoajă, devenit mai apoi director, a reușit cu mare ușurință să ne capteze, la asta contribuind din plin talentul-i pedagogic ce nu o dată ni l-a dovedit din plin. Nicolae Terțulian, prin expozeuri largi, însoțite de argumentări dintre cele mai frumoase, prin comparații și ilustrații concludente ne preda noțiuni ale teoriei literaturii, pe care apoi aveam să le folosim în munca de atelier, joia după-amiaza cînd ucenicam la propriile noastre

creații literare. Nu mai vorbesc despre frumoasele lecții de literatură rusă predate de către Galina Maevski și Mihai Novicov despre întîmirile noastre cu poezii de prestigiu al timpului, Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, Eugen Frunză, Mihai Dragomir, Victor Tulbure, Veronica Forumbacu, Nina Casian și alții, cu prozatori ce începeau cu Mihail Sadoveanu și se terminau pe atunci cu tînărul Dumitru Mircea, al cărui roman „Piine albă”, abia apărut, ne făcea să-l primim pe autor, devenit ulterior și asistent, cu mult respect, sau, cu dramaturgiul de la Mihail Sorbul la Mihail Davidoglu. Fiecare avea să ne spună cîte ceva din strădaniile lor asupra colii albe de hirtie, fiecare ne împărtășea „chinul facerii” operei literare, fără a afișa aerul profesoral bănuț sau așteptat de către noi, ci în mod cu totul apropiat, prietenos, ca între colegii de aceeași profesiune. Pot spune fără să greșesc, că pe lingă hrana spirituală ce ne-a îndesat sufletele, inimile, în cei doi ani de studiu, Școala de literatură ne-a introdus, zi de zi, în marea familie a scriitorimii române, ne-a încorporat fluxului general al creației artistice puse în slujba noului timp.

Ori cunoscînd toate acestea, putem pune în discuție noțiunea de adevăr vorbind despre rostul școlii în viața literară a țării ? Putem, oare, pune la îndoială, necesitatea ei în respectiva perioadă cînd se pregăteau generațiile viitoare de scriitori ce aveau să-și închine țării în tregul lor talent, întreaga lor muncă de creație ? Eu cred că o asemenea școală ar putea exista și astăzi. Cu o riguroasă selecție a viitorilor ei studenți, așa cum s-a făcut la timpul nostru. Mi se va spune, sînt sigur, că azi, totul cade în sarcina cenaclurilor literare, care au rolul de îndrumare, de educare, de sprijinirea celor ce vor să se afirme etc. Mă rog, este o părere. În definitiv, cine sînt cei care conduc aceste cenacluri literare ? Pe baza cărei experiențe în munca literară dau sfaturi, îndrumări, opiniază asupra valorii uneia sau alteia dintre producțiile supuse discuțiilor ? Nu cumva chiar unii dintre acești conducători de cenacluri au ei înșiși nevoie de îndrumare în ceea ce privește scrisul lor, dacă și scriu ?

Dar despre toate acestea cu alt prilej, dacă este cazul.

Închei aceste scurte considerații despre fosta Școală de literatură și critică literară „Mihai Eminescu” cu gîndul mărturisit că aș fi foarte bucuros dacă cineva ar lua inițiativa editării unei cărți, sub generoasa egidă a „Scintei tineretului”, volum în care toți absolvenții celor patru serii să insereze unele amintiri din anii de studiu, amintiri ce fără doar și poate fac parte din propria lor biografie literară. Cartea ar constitui, sînt sigur, un interesant material documentar, anexă la o viitoare istorie a literaturii române.

ELENA ȘTEFĂNESCU

Ei sînt contemporanii mei

Ciinele care latră în text, nu mușcă

Incurajați de fama și succesele Institutului Aslan, literaturii noastre au întîmpinat cu mare alai mătușica textualismului.

Colegă de generație cu domnul Șklovski, purtînd se-nfelege alt nume, de față, la acea vreme, mă întreb dacă nu cumva a copilărit ea chiar în textele lui Gogol, fiindcă, spre exemplu, Jurnalul unui nebun — împănăt cu parfumatele scrisori ciu-nești și incunurat cu celebra frază „Astăzi am (tran)scris niște poezii, cred că sînt de Pușkin” — dă măsura prospețimii metodei.

Institutul de geriatrie culturală, aplicînd formula hocus-pocus-preparatus, a întinerit-o în așa hal pe livresca mătușică, încît punîndu-se pe creștet scufie cu iglițe și frumos înfășată în scutece teoretice i s-a dat statutul de nou-născut. Rolul de moașă textuală interpretîndu-l în actuala stagiune mio caro Marin Mincu.

Avem noi talentul ăsta de a prinde metodele bine oboșite de unii prin lume și de a le prezenta pe la noi pe după sură drept „pastrămă-trufunda”. N-ar fi nici o nenorocire la urma urmelor dacă textiliștii noștri n-ar afișa un aer feapăn de protocroniști, scaldîndu-ne în nezdăruncinatul lor complex de superioritate.

Acum vreo șapte ani la Mogoșoala, însoțindu-l pe Marin Preda într-o scurtă plimbare, am fost izbiți pe terasa Brîncovenescului de adierea nervoasă a unei mașini de scris, acompaniată parcă și de dulceața unui țambal. În pridvorul de piatră, un distins filozof contemporan, făcîndu-se în aer liber, avînd alături, pe măsuță, un degetar de lichior Glacial și un tranzistor dat pe populare. Furat de priveliște, Marin Preda a întrebă într-o doară : „Ce mai faci dragă cutare ?”. Ei bine, vocea filozofului, cuprînsă de febra ideilor, mai ridicată e-un semton ca de obicei, a replicat umil-orgolios așa cum stă bine unui mare artist : „Ce să facem, domnu’ Preda, creem, creem”. „Adică noi pierdem vremea pe-aceia” mi se-adresă prozatorul zîmbînd, și-o cotirăm înspre livada cu vișini.

Mi-am amintit de această întîmplare fiindcă același sentiment îl am de fiecare dată cînd citesc o intervenție sau mă întil-

nesc față în față cu Marin Mincu : am pierdut atîta amar de vreme, însă-lînd zădărnice cîteva cărți de versuri, fără să fi avut habar, Doamne iartă-mă, că de fapt textul și numai textul contează.

Neumblînd totdeauna cu scăunelul la purtător, să mă pot căfăra pînă la înălțimea privirii sale (fiîndcă deși sîntem egali în centimetri nu știu cum face de se uită la mine de sus în jos) m-am lăsat păgubaș de a mai împromuta lumină de la persoană și m-am apropiat sfîlnic să iau lumină de la text.

„În afară este gardul și-năuntru leopardul”, mi-am șoptit în barbă cutremurat de titlul cărții sale de poezii Pradă realului. Am stat noi pînă acum pe marginea realității și ne-am făcut că plouă dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și, dă buzna dar iată Marin Mincu are curajul să o înfrunte și să se lase zdrobit de ea, mai avînd puterea, (de unde atîta oare ?) de a (trans)scrie și ce simte. Și cum o carte semnată de Marin Mincu trebuie să înceapă cu Marin Mincu, cîtesc : „marin mincu stă aplecat / între formele stărit de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital”. Înflorat de introducere, dau pagina în așteptarea leopardului și,

se anunță o nouă carte

Poezia privind pe fereastră

Nastasia Maniu

S-a născut în Zagra, județul Bistrița-Năsăud. Absolventă a Facultății de filologie, secția română-franceză, din Cluj-Napoca, promoția 1973. A publicat poezie în majoritatea revistelor literare din țară și a citit la emisiunile radio-tv. Apariții editoriale: *Legământul de fidelitate* (1981), versuri; *Cartea eu pereți de sticlă* (1983), versuri.

Narcisism

Mă aplec să scriu și
din hirtie, ca dintr-o oglindă,
chipul meu mă sfilează impertinent.

Captiva

INCHISĂ ÎNTRE ZILE
pină imi aud gîndurile rostogolindu-se
în vacarmul de-afară,
printre mașini și pietoni grăbiți...
De multă vreme n-am mai scos nasul
dintre hirtii și dosare,
incit am început să vorbesc
în romburi, cifre și farfurii zburătoare.
Numai poemele îmi dau tircoale,
iară, în cimpul gol,
inconjurînd o sanie
în care singurătatea se lăfăie.

Vine o femeie. Vine un bărbat

VINE O FEMEIE de afară. Vine un bărbat.
Fiecare are priveria plină pină la refuz
de realitate, de un adevăr greu descifrabil.
simt călăul apropiind tăișul de grumazul meu,
în vreme ce viața se revarsă involburată peste marginile
zilei,
iar tu, în agonia orașului, ești cadavrul unei pisici,
lovită în fugă de copita
singurătății mele.

Fereastră

SPIRITUL meu nu-i decît o fereastră,
pe jumătate vinovată, pe jumătate castă,
privind oblic în strada murdară,
pe jumătate înăuntru, pe jumătate afară.

Portretul unui poem

Acest poem bate în gri spre seară,
sunet de fond, egal și citadin,
murmure de mașini și de chitară
într-un oraș din veacul în declin.

Acest poem are un chip de ceară,
profil suav, prelung și cabalin,
veșmint sonor, subtil, ca de vară
peste un trup cu sînge opalin.

O aventură incredibilă

ȘI DEODATĂ PE FEREAȘTRA MEA au intrat
în camera în care eu și cărțile tăifăsuim,
deodată, zic, pe fereastră mea au intrat
frunze veștede, miroși de toamnă tîrzie,
iarbă uscată, ciuperci și fragi de pădure.
Eram la etajul zece, ori poate unsprezece,
scriam un poem despre cum se poate muri
fără să te regrete vreun suflet,
fără să te știe vreun ins.
După cum bănuieți, eram singură cuc
și simțeam o acută nevoie de cineva.
Și tot atunci m-aș fi aruncat de la etaj.
Vecinii ar fi spus, firește, fără să simtă nimic:
„Ce păcat! Era frumoasă și încă, vai, era tinără!”
O zi, o săptămînă, sau poate chiar o lună,
apoi m-ar fi uitat.
Dar deodată, zic, în camera mea a intrat,
venind de undeva dîndrătul timpului,
copilăria cu miroși de iarbă uscată,
de ciuperci și fragi de pădure
și m-a salvat.

Naștere

DIN ABURII HIRTIEI,
ca dintre coapsele mării Afrodita,
iese poemul și mi se substituie.

Biblioteca de proză scurtă

Ceasul

Mașinăria aceasta poate să aibă o sută, poate să aibă și două sute de ani. E de familie! La naștere, zice mama, concomitent cu cele două palme pe care mi le-a dăruit moașa, cucul a ieșit din colivia sa sidefată, ornată de o mină de meșter vienez, și mi-a cîntat de două ori în față. Acum — ce ironie! — chiar acum, pasărea asta chioară, moștenită, așa, fără un ochi, din tată în fiu, și-a ciripit tot de două ori monologul. Monica imi calcă dincolo, cu evlavie, costumul de mareșal, marelă negru, impecabilul, directorialul. Nu l-am purtat niciodată, deși e mindria garderobei mele, conceput fiind de croitorul teatrului însuși. Mama, săraca, superstițioasă, mi-a spus că nu fac bine, că fac a rău adică nefolosindu-l, că așa obișnuiesc doar bătrînii cînd se chivernisesc pentru ultimul drum. Eu îl am pentru urcuș, i-am șoptit la ureche, în șagă, ridicînd totuși un deget, pentru urcuș și nu pentru coborîre. Fumez o țigară bună, lungă, albă, dezmiardătoare, o marocană de protocol, dintr-acelea în care arabii trebuie să fi băgat ceva, o iarbă care preface fumul în mătase. Fumez, sint destins, calm, n-am pic de nervi în mine, stau cu picioarele întinse pe scaunelul plușat în formă de scoică, moștenire și el însă cam ros pe margini, și privesc pe sub gene ușița sidefată care s-a închis, încerc să-mi imaginez pasărea parșivă care mă urmărește din spatele ei de-o viață, fără reparații, fără să răgusească vreodată. Știu că s-a ars, și ea nu știe, știu că m-a palmuit adineori pentru ultima dată, și ea nu știe. Nici costumul de dincolo nu-și prea mai are rostul, nu mai vreau nici să urc, nici să cobor, o s-o iau la stînga sau la dreapta după comanda pe care o voi primi — era să spun la timpul potrivit dar nu mai e cazul — din adîncurile mele arhaice. Îl las să-l calce, de ce să n-o las, să-i ofer — așa — ca de la mine și pentru ultima oară, o bucurie. Oricum nu se mai poate face nimic, pentru că l-am văzut eu însumi pe Soare, pe Neculai Soare, așezat la masa lui de lucru din bucătărie, învîrtînd în neștire titirezele, l-am văzut și m-am făcut că nu înțeleg, pentru că nici nu voiam de altfel, deși acum, în fața lui, poți să joci sau să nu joci teatru, e totuna.

Ce faci, instelatul, l-am întrebat cu glas voios, volubil, dar fără acea undă de persiflare cu care-l obișnuiesc, ce faci acolo, că m-ai băgat și ne-ai băgat pe toți în sperieți? Nu cumva trudești iarăși la vreun perpetuum „nobile”? El zimbea altădată, cînd falsam astfel, luîndu-i în primire hirtiiile de calc, notițele, zimbea stînjînit, aproape vinovat, pentru că, din pricina care nu-mi mai scapă, el a crezut mereu în ceilalți și niciodată în el însuși. Era construit dintr-un material aparte, casabil la lumină, infloritor și chiar scintilăuitor la umbră. Scos la vedere, Soare își făcea impresia că dacă nu pune mina la ochi orbeste, că trebuie să se retragă imediat în plan secund, cu un fel de spaimă, jenă și disperare amestecate. Mi-a zîmbit și acum ca prins în culpă, a oprit titirezul mare al ceasului despre care auzisem că îl făcuse praf cu ciocanul, un „Ruhla” ordinar însă, incomparabil cu piesa mea de patrimoniu, și mi l-a întins, fără vorbă, ca pe-un lucru furat, ca prins asupra faptului.

Impenetrabilă, Maria, ca o altă Maria pe care o realizez parcă pentru prima oară, mi-a deschis ușa la plecare, ca și la venire, fără un cuvînt, fără un gest — cit de cit acolo — de acuzare sau de aprobare. De la alții și nu de la ea — intuitivă ca mai toate femeile — știam totul. Maria m-a bănuț demult, vezi bine, dar nu mi-a spus-o. Între noi nu mai existau de-un veac decît cuvînte, dar nu dintre acelea care să rostească gînduri. Între noi... totul s-a terminat doar înainte de a începe, pe vremea cînd eu o făceam pe

deșteptul programîndu-mi viitorul, calculînd la rece ziua de miine. O făceam numai, dar nu eram și, sacrificînd-o, m-am sacrificat, beat de luciditate, pe mine însumi. Nu-s vorbe, măcar de-ar fi. Mi-am închis de o mie de ori, de zece mii de ori vocea aceea interioară, i-am scos pină la ultimul dinte și am fost credincios, pace mie vieții organizate, metodice, mi-am calculat fiecare pas, fiecare mișcare după ceasornicul vremii, am trăit cu frică de mine însumi, văzîndu-mă și reprimîndu-mă în toți ceilalți, în toți cei care, mai mult sau mai puțin, au depins de mine. Pentru ce urma să fie, ca să-mi fie bine-bine și cald în așternutul alb al hirtiiilor, mi-am jertfit, ca cei din vechime copilul dintii, prima iubire. Și n-a fost jertfă neprimată.

Soare, sârmanul, cu titirezele lui, cu lașitatea lui, cu coloana aia vertebrală înepenită ca într-un semn de întrebare, a încurcat-o de-a binelea. Povestea asta cu înmormintările, cel puțin, te ia cu frig. Nu-și lasă titirezele decît cînd aude fanfara de la înmormintările care se pornesc din dreptul Sfîntului Neculai spre Eternitate. Indată ce începe muzica, sare în picioare, își pune costumul lui bun și nici în zece minute prinde convoiul din urmă, integrîndu-se discret, dar ferm, în prima linie a îndurerătorilor.

Dimineață am trecut pe la Mircea Popa; e doctorul psihiatru căruia m-am incredințat și eu odată. Arătați-mi un singur tip, cit de cit educat, cit de cit înzestrat cu mania de a despica firul în patru, care să nu fi trecut prin sau să nu fi mimat un sindrom nevrotic depresiv. Mircea Popa, care m-a tratat foarte serios și foarte doct de un fel de lehamite care imi inundase la un moment dat sufletul, are despre Soare o teorie cel puțin ilariantă. Poate să stea, dacă vrei, preț de o clipă în picioare, pentru ca apoi, pentru cine îl știe bine pe bietul Neculai al meu, să se prăbusească, scrintită, în ridicol. Soare a știut — și asta mă mai miră încă — să aprecieze că un kilogram de cuie cîntărește exact cit unul de pene.

În sfîrșit, și-a spus pe de rost, dar alb și fără nuanțe, biografia, puțin impresionat de creionul doctorului care alerga pe hirtie.

Mircea Popa era în căutarea motivațiilor și e mulțumit acum că le-a găsit. N-a găsit nimic sau, mă rog, a tras de păr cîteva concluzii. În ceea ce mă privește, pot aprecia că în posibila lui neîndeminare și suficiență a nimerit totuși, trîgînd ca un diletant alături, altă țintă. Lui Soare i se trăgea, pasămite, această boală din deprinderi cu care se căpătuse din copilărie de la părinții habotnici care îl puneau să spună la ore fixe rugăciuni înainte de masă și înainte de culcare. El, Soare, n-a crezut niciodată în cel de sus, dar fapt era că singurele bucurii mari le-a trăit la vremea înmormintărilor care s-au ținut laș în familia lui pe cînd era la vîrsta pubertății. Bunicul, bunica, mătușa și unchiul din spre tată se stînseseră sistematic la Osoi, un sat cu vîi bine ruginite din împrejurimile Iașului. Căzuseră unul după altul, din trei în trei luni, cum rar se întîmplă și acolo, în împrejurările date, s-a îndrăgostit de fata învățătorului, de o Ileană nurlică, cu coadă bogată, dată-ntr-o parte, cu care împărțea colivă și bomboane și-i zicea Zgaiba-florilor. Apoi, pentru el, pentru Neculai, n-a mai murit nimeni în Osoi. Ileana s-a stins pe cerul amintirilor sale ca un fum alburiu și n-a mai întîlnit-o decît tîrziu, în facultate, cînd cărțile vieții, cel puțin ale ei, erau făcute. Erau deja în anul al cincilea, ea la litere, el la electrotehnică, ea căsătorită cu unul Birligea, el — un tînar timid și singur, fără inițiativă, șef de promoție aproape fără voie. Maria l-a cunoscut întîmplător. Tatăl său nu fusese reabilitat încă, iar eu o părăsisem irevocabil. Așa că l-a luat.

Cu problema titirezilor eu am fost de fapt factorul incitant, pentru că l-am spus fără ocol lui Mircea Popa că treaba cu rugăciunile înginate la oră exactă nu stă în picioare. Pentru vechea generație o astfel de consecință ar fi fost catastrofală. Toți flăcăii din Tatra și chiar cei de la Oituz, care or mai fi trăind din ei, ar urma, nu-i așa, să învîrtă astăzi titireze. Dacă vreau cu tot dinadinsul să înțeleg, m-a lămurit Mircea Popa, atunci e bine să las ironia la o parte. Soare — propunea el — o luase razna cu mult înainte de a fi sfîrșit

ceasul. Obsesia sa, cu rădăcini în copilărie, a fost întotdeauna timpul pe care nu l-a putut controla niciodată, care i se strecura printre degete, o lua razna, înainte sau înapoi, amețindu-l. A stat toată viața ca într-un leagăn în care a fost pus cu forța de împrejurări, fără să i se mai permită să se dea jos, să respire, să vadă cum mai stau lucrurile cu el și cu ceilalți. Cînd a făcut ceasul bucăți a fost ca o răzburare și ca o luare în stăpînire. El mișcă acum titirezele, el le învîrtește.

Țigara mea s-a stins, drept care o să-mi aprind imediat alta. E ultima din seria marocană pe care mi-o ofer cu plăcere. Fumul asta e ca de mătase. Dacă parșivul asta de cuc ar fi fumător, cred că totuși i-aș oferi-o. Ca unul condamnat în fața plutonului de execuție. N-am fost niciodată crud-crud și așa fi cu atît mai puțin în clipa de față. Mă întreb numai ce va spune amicul meu Popa cînd o să-i povestească Monica scena imediat următoare. Pentru că orice s-ar întîmpla, chiar cu riscul de a asista la o criză de isterie eu am să-i succed de îndată gîtul.

Nu, nu, Monica, ești regina nopții în zori și floare de bună dimineața în crepuscul, dar nu ești Maria, pe ea o cheamă Soare de multă vreme și soarele ei e acum cu limbile căzute, e numai titireze, e mișcare frîntă, de neînțeles și de înțeles doar pentru mine. Nu, n-am innebunit încă, o să mai fiu lucid o vreme. Nebunii au cel puțin o idee fixă, iar la mine lucrurile nu stau astfel, nu mai stau astfel. Dacă vrei poți să șezi, nu fi speriată, dar nu deschide nici gura. Uite, iau cucul asta, așa, și-i succed gîtul, e o pasăre nebulă, asta e nebulul, care dacă n-are idei are ore fixe, implacabile.

Uite așa îi fac și așa și iar așa! Lasă acolo titirezele, nici n-am știut că le are. Nu dau, n-ai grijă, în dambă lui Soare. Ceva nu se potrivește, taci, ceva în jocul acesta care a durat așa mult, și-am spus să taci, ceva nu se mai potrivește sau, mai bine apăsător în cazul meu, nu s-a potrivit niciodată. Vezi, tu trebuia să fii Maria, iar eu, într-un ceas anume, s-ar fi cuvînit să fii Soare. Soare, nenorocitul sau fericitul acum, s-ar fi vrut Birligea. Maria lui, care nu a fost, nu a mai fost a mea. Semăna prea puțin sau aproape deloc cu Ileana. Nu, nu te repezi și mai ales nu te infuria, că știu și asta: există un loc pe care l-am ocupat eu, un nume pe care l-am surpat și eu în inima ta. Cu bună știință însă, auzi, cu bună știință. Și am făcut rău. Spune-mi și mie ce-a rezolvat timpul, cum le-a orînduit el pe toate, înțelept, cine am fost și ce-am ajuns, ce am pierdut și ce mi s-a dat în schimb? Și apoi, unde e copilul, copilul promis? Cine să-l mai facă? Tu nu mai poți chiar dacă ai mai vrea. Timpul pe care ai vrut să-l trăiești și l-ai trăit fără probleme, fără griji, prinzîndu-te cu mine în virtej, s-a dus, a murit, a fost și n-a fost, ca o părere. Ai ceva de adus în apărarea mea sau a ta? O să-ți răspund tot eu deci, ai răspunsul aici în ceasul acesta care a încetat pentru totdeauna să mai existe la numai o jumătate după ora două.

Am trăit orele, am trăit clipele, Postumae, am dormit nopțile și m-am trezit dimineața, am devenit eu însumi clepsidră, luînd-o în fiecare zi de la capăt. Și simt, da, pentru că l-am văzut pe Soare și am auzit-o plîngînd pe Maria, pentru că am înțeles simburile de adevăr din demonstrația lui Popa, că mi s-a imputat nisipul. Nu e o părere, e vîrsta de mijloc, clipele zboară, totul se repetă acum cu o repeziune care mă ametește. Dar l-am strîns de gît, l-am oprit. Și nu mai vreau să mai fac nici un pas înainte. Și nici înapoi! Dă-mi ceva de băut, da, poți să-mi dai că nu mai contează. O să cer altceva, o să le spun că sînt prea tînar, că am întinerit astă noapte, că m-a lovit deodată în față adevărul despre mine, că vreau, musai, să o iau altfel de la capăt. O să le mai povestesc ce-am făcut din Soare, cine a fost Soare și cum l-am condus eu atelierul lui de proiectare, atelierul lui și nu al meu, cum am gîndit cu creierul lui și nu cu al meu, cum i-am furat, nu tresări, că știi, cum i-am furat rînd pe rînd privilegiile. Afară de unul. Tu, tu faci acum parte din mine, ne-am înșelat reciproc, așa că pleacă sau, dacă vrei să rămii, fii Maria.

RADU MACOVEI

Dincolo de aparențe (și prejudecăți) „Zarea” este o unitate industrială

O CONFESIUNE

În copilărie aveam obiceiul (bun sau rău) de a asocia unii termeni cu imagini care unora li se păreau bizare sau de-a dreptul anapoda. Astfel, dacă se discuta despre păpuși eu îmi imaginam naufragiile lui Ulisse (în variantele lui Al. Mitru), dacă mama dicta prin telefon o rețetă ieftină de cartofi parizieni gândul meu era la Disneyland, și așa mai departe. Odată cu trecerea anilor, deși obiceiul a rămas, subiectivitatea acestor asocieri s-a mai atenuat. Dacă azi mi se vorbește despre Calea Victoriei, nu mă pot gândi la altceva decât la Pașa Hassan al lui Coșbuc. Sau dacă citesc ceva de (sau despre) Nichita Stănescu am în fața ochilor capitolul opt — între paginile 311 și 315 — dintr-o carte de Gheorghe Grigurcu.

ȘI CE-I CU ASTA ?

Întrebarea mi-am pus-o tot eu, privind de jos masiva firmă a întreprinderii Zarea din Boulevardul Bucureștii Noi nr. 111 (pe stînga, după parcul Nicolae Bălcescu). Și spunind șampanie mi-am amintit de Moulins Rouge. Și spunind coniac m-am gândit la Al Capone (br! ! și la epoca prohibiției. Și spunind vermut l-am revăzut pe nenea Iancu (Spunind bitter, am rămas pe gânduri. Ce culoare o fi avînd?).

PIVNIȚA DE LA ETAJ

M-am bucurat înainte de vreme la gândul că mi se oferea prilejul să vizitez o pivniță de vinuri în adevăratul sens al cuvîntului. Bineînțeles că nu așteptam să văd un beci ca al lui Auerbach din Lipsca ori unul descris în romanele lui Sadoweanu. Speram totuși să cobor citeva (cit de puține) trepte mai sub pămînt, spre o încăpere de cărămidă, boltită și cu multe firide acoperite cu butoaie și sticle, al căror conținut să aibă cel puțin vîrsta mea. Nu mică mi-a fost însă uimirea (și decepția) cînd, în loc să cobor, a trebuit... să urc vreo două etaje pînă la locul cu pricina. Și în locul chelarului cu șortul dinaintea și cana de pămînt în mînă, m-a întîmpinat ing. Alexandra Nicolescu, agitînd o eprubetă pîntecoasă și lungă de vreo jumătate de metru. Am depășit repede momentul de surpriză și am fost numai ochi și urechi. În locul butoaielor cu doage și cercuri, se află în această „pivniță” o multime de vase confecționate din fibre de sticlă a căror capacitate depășește 25 000 (de) litri. Credibil și adevărat. Aici are loc procesul de **cupajare**, ceea ce în limbaj profan înseamnă amestecarea unor vinuri de același tip în vederea obținerii unei cantități de vin omogen și care să corespundă anumitor caracteristici organoleptice, concentrației alcoolice și încă mai multora. De aici începe drumul șampaniei (denumirea corectă: vin spumant obținut după metoda Champenoise). Îmi propun să urmez acest drum pînă la rampa de încărcare a produsului finit.

Aici nu mai am prea multe de văzut. Lingă ușă, doi pivniceri (și totuși, așa li se spune) își dezbracă halatele și își schimbă încălțămînta (cisme de cauciuc în locul... altor cisme de cauciuc) pentru a coborî în solarile de legume. Este vremea plantării salatei...

PE RASTEL, CU GURA ÎN JOS

Șampania este de fapt un vin care fermentează pentru a doua oară, de data asta într-o butelie (o știțe toată lumea, sticla aceea groasă pe care o cam evită centrele de achiziționare ale I.C.V.A.). După **cupajare**, vinul se toarnă în aceste sticle dimpreună cu alte substanțe (i se „inoculează” pînă și gelatină, evident într-o infimă cantitate) și se păstrează în depozite o mare perioadă de timp (unu, doi

ani). Dar, precum e ușor de bănuț, sticlele stau pe rastele într-o poziție caracteristică (de preferință cu gura în jos, răsucindu-se din cînd în cînd) și la temperaturi adecvate. Cînd se împlinesc termenul, urmează **degorjarea**, o operație extrem de delicată, executată manual, prin care se elimină reziduurile colectate în scobitura „dopului de serviciu”. În final are loc imbutelierea propriu-zisă, etichetarea și ambalarea în cutii. Și cînd te gîndești ce simplu este să răsucești sirma și să eliberezi din captivitate lichidul ornat cu perle, atît de plăcut celor sârbătoriți! Fiecăruia după preferință. Cele mai căutate vinuri spumante rămîn totuși cele de tipul sec și extrasec (brut), care de altfel sunt și cele mai solicitate peste hotare. Este cred momentul să precizez că „Zarea” exportă peste 90 la sută din producția sa de șampanie, adică aproape 7 milioane de sticle anual.

CITE PIVNIȚE, ATITEA...

Primul lucru pe care am ținut să-l văd la secția de coniac a combinatului a fost... bineînțeles, pivnița. Dacă tot am picat pe ideea asta, mi-am spus, hai s-o duc pînă la capăt. Ceea ce am și făcut. Și iată că de data asta insatisfacția n-a mai fost atît de intensă ca în precedentul caz. Pivnița în care am fost condusă nu se găsea la etaj. Dar nici sub pămînt, ci (un fel de compromis, parcă), la nivelul solului. O sală imensă, cu rastele metalice înalte pînă în tavan unde (pe patru rînduri supra-puse) stăteau răbdătoare butoaie clasice, cu doage și cercuri, în care se învechește distilatul de vin pentru a deveni „vinars obținut după metode din Cognac”, sau mai scurt, coniac.

BRANDY, SAU MAI BINE ZIS RACHIU

Primul care mi-a vorbit despre acest produs a fost maistrul-pivnicer Dumitru Duroiu, pe care dacă l-aș fi întîlnit pe stradă înainte de a-l întîlni acolo, îi ghiceam cu siguranță meseria. Coniacul este un rachiu natural (pe altundeva i se mai zice și „brandy”) maturizat, corectat și învechit. În esență este format din alcool și apă (asta e ușor de notat și de ținut minte). Mai există dar o seamă de compuși care alături de acestea participă la formarea caracteristicilor organoleptice ale vinarsului-coniac (iar acestea nu mai sunt ușor de notat și nici de ținut minte), cum ar fi acizii formic, acetic și butiric, esterii, aciduldehidric și polimerii săi (furfuroli și benzaldehida), alcoolii monovalenți, metilic, propilic, izobutilic, amilic și superiori, glicerina, acetati, azotați etc., etc. Uf! bine că mi-a venit ideea cu „etc.”. Ce-am aflat în continuare e foarte simplu de redat. Mai întîi distilatul, ca materie de bază în obținerea coniacului. La distilarea vinului se separă frunțile și cozile, reținîndu-se numai mijlocul distilatului. Explicația e simplă (pentru cine se pricepe...), frunțile au un miros neplăcut datorită cantităților mari de eteruri conținute, iar cozile au concentrația alcoolică scăzută și pe deasupra conțin uleiul de fuzel sau amilic, ceea ce conduce la diminuarea calităților distilatului. Cite nu află omul dacă întrebă!

ÎN STEJAR CONIACUL SE ÎNVECHEȘTE

Mă pregăteam să închid notsul, convinsă că am aflat totul despre coniac. Inginerul Bala îmi atrage însă atenția că distilatul e una și vinarsul cu totul altceva. În ignoranța mea, sint gata să accept tot ce mi se spune. Interlocutorul meu sesizează starea mea de spirit și îmi explică totul pe înțeles. Notez. Distilatul se obține, cum mi s-a

spus, din vin și calitatea lui depinde de materia primă (vinul deci), de sistemul și abilitatea distilării. Și la acest capitol aflu un lucru care m-a deconcertat (fiind în totală opoziție cu vagile mele presupunerii): pentru producerea distilatului nu se folosesc vinuri fine și valoroase, ci vinuri de mai slabă calitate, aspre, cu aciditate mare și lărie alcoolică relativ mică, mediocre din punct de vedere organoleptic. S-auzi și să nu crezi! Așa or proceda și francezii? (Răspuns: chiar așa! În regiunea Cognac — puțin expusă la soare și foarte umedă — se cultivă soiuri de struguri săraci în zahăruri, bogați în acizi și mult atacați de mușgaiul cenușiu în perioada culesului. Știe inginerul Bala ce spunea...). Abia de acum încolo începe lupta pentru obținerea coniacului. Distilatul se transferă în butoaie de stejar (varietatea Quercus Sessiliflora, după cum precizează ing. Ion Albușescu, șeful secției) de capacitate relativ mică (între 200 și 700 litri), unde este supus procesului de înveciere, timp de patru, cinci și chiar șase ani. Prin folosirea vasului de stejar se obține un vinars de o culoare aurie, aromă și gust plăcute, ca urmare a oxidării lente a distilatului prin porii acestuia. După înveciere, coniacul se filtrează, se imbuteliază și... așa mai departe.

DINCOLO DE APARENȚE...

În biroul directorului general, dominat de statura și personalitatea acestuia, avem prilejul să admirăm un pahar de șampanie... tipărit pe coperta unei cărți (de specialitate, după cum ne-a fost ușor să apreciem). Autor: directorul însuși, inginer Leonard Zugravu și un colectiv. „Nu ne limităm la o activitate de rutină. Avem laboratoare în toate secțiile și oameni cu bună specializare, oricînd capabili să intervină în procesul de fabricație pentru îmbunătățirea calității unor produse. Bunăoară, inginerul Cornel Stoian, directorul tehnic al întreprinderii, este autorul unei rețete proprii de preparare a șampaniei, solicitată tot mai mult la export precum și a **Carpaten-bitter-ului**, un aperitiv foarte apreciat. Sau inginerul Maria Abunei, care a obținut un cocteil numit „Mirella” (apricot-weinbrand, înțelegi dumneavoastră...), de asemenea, foarte solicitat peste hotare.

În holul principal observăm o vitrină, mare cit un perete, pe ale cărei polițe sunt rînduite mostre ale produselor întreprinderii. Un loc privilegiat în această miniepoziție îl au, desigur, cele amintite de directorul Leonard Zugravu.

Suntem la capătul drumului (mai bine zis la capătul troleibuzului 97). În amabilitatea sa fără limite, Puiu Stănescu, șeful biroului Administrativ, cel care ne-a condus de bună voie prin labirintul de pivnițe, săli de turnare și birouri, se oferă să „ne repeedă” pînă la Casa Scintei dar nu putem primi și această jertfă, chit că este ultima. De altfel, I.T.B.-ul se află la dispoziția noastră. Ne despărțim la scara troleibuzului, nu înainte de a-i mulțumi pentru sollicitudinea cu care ne-a stat în preajmă. Ne primește mulțumirile și ne invită să revenim cit mai curînd. Încă n-am văzut totul. „Și ar mai fi ceva de spus. Presa ne cam ocolește. S-a creat prejudecata că scriind despre o întreprindere cu acest profil este totuna cu a face reclamă unor produse, hai să le spunem pe nume, băuturi care consumate în abuz devin nocive pentru individ. Dar și zece prăjituri consumate odată sunt la fel de nocive... Și zece aspirine, nu-i așa ?!”

Mergînd cu sinceritatea pînă la capăt, pot să spun că n-au fost, într-adevăr, prea mulți cei ce erau convinși de oportunitatea unui reportaj realizat la această întreprindere, eu însămi împărtășindu-le pînă la un punct scepticismul. Dar aveam de partea mea un argument care mi s-a părut demn de luat în seamă: Ordinul Muncii clasa a treia, conferit acestui colectiv de muncă pentru rezultatele obținute în 1984. Cum spunea inginerul Rodica Bîscăanu, secretara comitetului de partid: „Dincolo de aparențe (și prejudecăți) «Zarea» este o unitate industrială ca atîtea altele, unde se muncește, unde se depun eforturi pentru dezvoltarea economiei naționale. Rezultatele confirmă acest lucru”.

ECATERINA MATACHE

se anunță o nouă carte

Geometria iluziei Anghel Mora

Născut la 13 mai 1949 la Drobeta-Turnu Severin. Absolvent al I.A.T.C. (regie film), promovia 1983. A debutat în 1969 la revista „Luceafărul”. Membru al Uniunii Scriitorilor din 1979. A publicat: „Umbre în a-gora”, traducere din limba greacă, versuri de Victor Sivetidis; „Poeme”, Ed. Cartea Românească, 1975; „Misivă între anotimpuri”, Ed. Cartea Românească, 1978; „Oglizile au două fețe”, Ed. Albatros, 1981; scenariul literar pentru filmul „Să mori rînit din dragoste de viață”, 1983.

Grupajul de versuri face parte din volumul în curs de apariție la Ed. Cartea Românească, „Geometria iluziei”.

vinătoare de toamnă

cumpără-ți aripi,
mă indeamnă somsarul,
vin ploile de toamnă vine
înghețul.

inchiriază măcar un teren
pentru sezonul de vinătoare,
un teren necuprins
cu relieful abrupt al marilor neliniști,
să poți fugi în voie
să te ascunzi
de ploile toamnei,
de răpăitul alicelor.

rarele nopți romantice

ploile au prins gust de mușgai etern,
pașii nu mai au coerența aceea
soldățească și plină de farafasticuri

minunate imagini,
șarmante
așa cum zac cloaie peste grămadă amintirile
și luna pomădată ca la parastase
clocește rarele nopți romantice
cînd întunericul absolut și pufoș
își înfige degetele-n ochi
spălînd memoria, netezînd
ridurile sufletului
ca și cum ar restaura o capodoperă.

tristețe de toamnă

păduri să visezi
sub cerul greu ca mărul putrezit în iarbă

cerbul izbește cu țeasta de arbori
cerbul ca vulturul singuratic
ca mine-n pustul a patru pereți
levăntică, floare de tei, iasomie,
ploaie searbădă-n mlaștini.

îmblînzirea calului

să nu mai galopezi pe lingă mine
să nu-mi calci în copite
aripile crescute de sub tălpi
o, calule buimac nu simți că doarme
păzită noaptea între patru gărzi ?!

să nu nechezi precum nechează norii
să nu ucizi prin preajmă
cu sunetul cabrat vreun pașnic gînd,
și apele s-ar răzvrăti sub poduri
și aerul s-ar face mai adînc.

să nu-ți lovești potcoavele de pietre,
poate în vis sint vulturi adormind
pe coasta unui zeu sau chiar pe pleoapa
ce-nchide lumea-n ochiul cel mai blind.

de înălțare

aici e ființa, nici caldă, nici rece.
dincolo — o întîmplare a sufletului meu.
prin vadul acesta cuvintele pot trece
cu respirația-mi respirată mereu.

aici e prăpastia sticloasă.
dincolo — privirea mea avară ;
amintirea m-azvirle-nainte
cu inima pe dinafară.

ridică-mă strigăt cit mai sus,
izbește-mă de timpla zodiei mele,
de fruntea ei nepăsătoare,
rotește-mă pe spirala pe care s-au dus
secundele,
păsări cu aripi amare !

Și lampa singură s-a stins *)

La rece vorbind, **Vară sentimentală** reprezintă, cu deosebită limpezime, o categorie de filme care continuă să prolifereze, deși nu cred că cineva ar putea numi, din destul de numeroasele titluri, măcar unul singur antologic. De fapt, filmele respectivei categorii sînt interesanabile, seamănă leit între ele, seamănă în povești, în personaje, în morală, în tonalitate, par făcute conform aceleiași rețete, neclintite în ideea unei anumite utilități... Senzația finală, după ce vezi cite un produs din respectiva categorie e, dacă nu de film programat la calculator, atunci de film care se face singur. Despre ce e vorba? Despre același lucru: problematica rurală abordată cu buna intenție a „exemplarității”, dar rezolvată mereu pe o cale nerealistă, condusă pe o pistă falsă, neducind nicăieri, decît, pe alocuri, la agreabile reflexe de comedie, mai mult sau mai puțin lirică... Se știe, e vechi păcatul, și nu această **Vară sentimentală** e prima vinovată...

Schema și schela sînt aceleași: un inginer tinerel vine la o cooperativă în care lucrurile merg, desigur, bine, dar el le va face să meargă și mai bine. Intotdeauna, casa agronomului nu e încă gata, dar întotdeauna „se gată” în cadrul filmului; în același cadru se rezolvă nu numai capitale probleme de producție, dar și un număr considerabil de probleme sentimentale, familiale, matrimoniale și se înțelege că toți vor trăi fericiți pînă la adînci bătrîneți. Dar, pînă atunci, inginerul nou venit face minuni pe bază de năucă voluntară și de inițiativă proprie — aduce apă, aduce curent electric, adîncește brazda, reușește să demonstreze că „natura face saltus”... Inexplicabil, tocmai din aceste filme lipsește natura, lipsește preocuparea de a exploata peisajul, de a contura spațiul cinematografic; toate par turnate în unul și același sat nedefinit, lipsit de culoare locală.

Evident, portretul robot al genului se nuanțează de la caz la caz. În cazul recente premiere, inginerul vine cu farmecul bonom al lui Emil Hossu, la voința lui Olteit, tînr și liber și hotărît „să prindă rădăcini”, alături de prima

subalternă care-i iese în cale: tînră și liberă și tehniciană agricolă, pe cit de micuță pe atît de cochetă (Vogue? Burda? Quelle?) și de pusă pe rele. Inginerul, deși o anunță pe fată din prima clipă să coboare de pe tocure și să abă, cit ține campania, nu manichiură, ci pămînt sub unghii, se dovedește la o adică destul de sperios, gata s-o ia la fugă cînd ea, la margine de lan, pe cînd inspectau împreună terenurile, își dă jos jacheta fiindu-i cald, și nu „ca să-și arate calitățile”, cum recunoaște el că a crezut pentru o clipă. „Calitățile unei femei se ghicesc, nu se arată”, îl pune ea la punct, și din acest duel poate că n-ar fi ieșit nimic, dacă, la instalarea lui în casa nouă, după ce ea îi spălase ferestrele și după ce, la cină, se face „pertu”, luminarea nu s-ar fi stins singură, după modelul celebrei romanțe...

În parametrii dați, e notabil efortul realizatorilor de a încerca să respire și prin plămîni proprii. De a introduce replici istețe, poante, detalii memorabile (degetele în pahare!), pe care doar un ochi de scriitor le poate capta (scenariul: Vasile Băran). Sau de a pune în mișcare (regia: Francisc Munteanu) o echipă de interpreți de primă mînă (Gheorghe Dinică, Marin Moraru, Stela Popescu, Gheorghe Cozorici, Florina Cercel și alții) luptînd să transforme artificialitatea funciară într-o sentențiozitate hîtră.

La filmele genului amintit nu se pune problema „scriiturii”. Nu e vorba de un stil al imaginii, vizîndu o anumită atmosferă, ci pur și simplu de un scris citit, încercînd să comunice, fără greșeli de ortografie, că universul e un orașel al copiilor, că orizontul se întinde pînă în virful nasului și că viața e un tobogan pe care toată lumea alunecă în sus.

Care scriitor (clasic) spunea că „bunurile sentimentale nu fac literatură”? La fel și în cinema, fle iarnă, fle vară.

EUGENIA VODA

*) **Vară sentimentală**: o producție a Casei de filme 4, regia Francisc Munteanu.

Oameni din planul doi în prim-plan

Amintirile unui librar

cu IOAN CĂRĂBAȘ

De altfel ea posedă una dintre cele mai mari biblioteci din țară. I-am propus să plec la **Budapesta** pentru a aduce cărți de acolo. Mi-a dat două rînduri către **Mitiță Constantin** care mi-a procurat valuta cu care am plecat la Budapesta. Nu cunoșteam unguerește, dar aveam acolo o cunoștință, pe profesorul **Andrei Vereș**. El avea o colecție de documente, 200 de volume și o bibliografie româno-ungară. Știam niște adrese pe care le păstrasem încă de cînd venisem

în București, de la Caransebeș. M-am învîrtit prin gară, am ajuns la un hotel, iar a doua zi am început să umblu prin librării și pe la anticariate. În sfîrșit, am ajuns în anticariatul lui **Stemmer**, care cînd i-am spus cine sînt m-a primit foarte bine. Știa cine sînt. Imediat i-a dat telefon profesorului **Vereș** spunîndu-i: „Aici la mîne este Cărbăș!”.

FLORENTIN PALAGHIA

(Va urma)

Cu ochiul liber

Starea muzicii ușoare

Eșalonul doi și restul

Există însă și soliști de eşalonul doi, de plan secundar. Dacă-i categorisim așa o facem nu pentru că o dorim ci fiindcă lucrurile stau chiar așa. Printru ei se află și oameni cu calități egale cu ale vedetelor, poate neșansa or vrea unor redactori făcîndu-i să rămînă în planul secund, necum o presupusă lipsă de talent. Am amintit sînsa intrucît oricît ai fi de iubit de marele public dacă nu aparîi des el te uită și omeneste așa. În această categorie ar intra **Gina Pătrașcu**, o solistă dotată, cu un aer modern, intelectual, cu o voce bună, cu prestanță fizică dar care din păcate (al cui o fi păcatul?) apare rar. Tot aici, am situa-o și pe **Angela Ciocîrînă**, o tînră de o nobilă discreție, calitate care îi diminuează frecvența aparițiilor deși ea ar intra cu brio în zona solistelor de „sarm și catifea”. **Dorin Anastasiu** este și el un caz — de cite ori a apărut, mai ales la tv, a făcut muzicalceste și actoriceste o figură bună, dovedindu-se complex. Numai că aceste dovezi sînt destul de rare și, credem, nu din vina sa. O ciudățenie s-a întimplat cu grupul vocal feminin **Expres** răsărit în cîmpul mînos cîndva al muzicii disco dar repede mînat deși grupul înseamnă eterna **Carmen Muresan** (Angela Stoescu descoperindu-și brusc personalitatea a părăsit de mult formația) plus mereu alte două fete indeobște drăguțe mișcîndu-se la unison în jurul axului central care e lidera grupului, **Pu-ternic**, vine însă **Mirela Voiculescu** înzestrată cu talent și inteligență scenică,

tenace, avînd o ascensiune lină și sigură. În situația unor speranțe care confirmă sînt **Cornelia Vorvooreanu** și **Eugenia Dan**, în schimb **Mihaela Oancea** a fost cîndva o speranță dar nu mai e.

Desigur, eşalonul secund ar fi mai mare, și chiar este, noi limitîndu-ne la a enumera cazurile mai speciale, fiindcă iată, constatăm le-am uitat pe **Eva Kiss** sau pe **Mihaela Runceanu**, ultima dedicată carierei delicate de magistru în ale muzicii ușoare.

Ar urma eşalonul trei unde lucrurile stau mai neclare. De regulă soliștii din această categorie sînt aceia care, mai ales vara, cînd vedetele se află în turnee prin zonele calde (Mamaia, Eforie, Amara etc.), fac muncă de suplinire în programele tv. Avem astfel două ilustre suplinitoare de vară cum sînt **Marina Florea** și **Marina Scupra**, avide de apariții dese, dornice de abonament la studiouri, însetate de o celebritate rapidă. Dar tot aici intră și tineri de talent și tenacitate cu sanse reale de a ajunge, cu răbdare, în **Olimp**: **Emilia Dițu**, descoperită și lansată de **Marcel Dragomir** în flerul căruia credem, **Oana Sirbu** — o certă stea fără nume avînd drept atu farmecul virstei liceale, grupul **Forté**, **Denis Roman**, **Doru Căpălescu**, **Otilia Bărbulescu**, **Carmen Rădulescu**, **Gabriela Simona Florescu** etc.

Și dacă în trecerea prin parcelele multicolore ale muzicii ușoare pe unii soliști i-am uitat, îi rugăm să ne scuze căci și noi îi scuzăm pe ei. Nu-i vina noastră. Poate nici a lor...

GEORGE STANCA

Atelier

Modest Morariu

Cît a fierț apa de ceai, ochii mei s-au obișnuit cu mica încăpere patronată de un birou lung și lat, în spatele căruia se ridică o bibliotecă „franceză”: serii de dicționare, cărți de artă, titluri și autori, mai ales în limba lui **Camus**; pe raftul cel mai de sus, imortele înțepenite și distante. Într-un colț, ariciul metalic al unui buzdugan. De clanța ușii spinzură un extensor. Pe pereți tablouri; pe masă, într-o cană veche și nobilă, un buchet de creioane colorate pe care, peste vreo oră, stăpînu acestei încăperi mi le va întinde să le miros, mărturisindu-se: „Din copilărie îmi tot place mireasma lor!” — prilej de a visa, o clipă, o pădure; dar care din noi? Poate amîndoi.

Începem conversația „ca englezii distînși”, vorbind despre vreme. Afară pictura chinezească a ploii distruge zăpada. Înăuntru e cald și e fum. Am observat pe hol stive de cărți; „Nu-mi place să lucrez între foarte multe; m-aș simți ca un șoricel!”.

Modest Morariu parcă vine dintr-o altă lume, însă o lume tare de-a noastră. S-a născut la Cernăuți, într-o veche familie de cărturari români; un străbun de-al său a fost protectorul lui **Eminescu** și **Porumbescu**. „Marile valori ale copilăriei mele: **Eminescu** și **Ștefan cel Mare**”. Îmi povestește despre anii de liceu, despre multe profesii avute în „băjenia” sa, despre facultate; și se apleacă scoțînd cu prudență dintr-un sertar, ca dintr-o casă de bani, o fotografie: **Cezar Baltag** (un copil cu ochelari, serios), **Petre Stoica** (surzînd cu miinile afundate în buzunare), **Mircea Ivănescu** (panglică de doliu la rever, zîmbet ironic, se joacă pe furis cu ochelarii în mînă), **Nichita Stănescu**, numai zîmbet (gura parcă i-ar fi fost conturată cu creion de buze) sprîjinindu-se pe umărul lui **Modest Morariu** (eleganț ca un bancher, cu o mînă în buzunar); toți sînt tineri, parcă fără grijă și foarte frumoși. Ne uităm în trecut ca într-o fîntină limpede, amețitoare și tot mai adîncă. **Nașterea nostalgiei?**

„Bucuria de a trăi are partea ei de durere; cu cit bucuria e mai mare, cu atît e mai acută conștiința trecerii...” Se potrivește și poeziei și prozel lui **Modest Morariu**. **Întoarcerea lui Ulise**, dureroasă aducere aminte și clară bucurie a prezentului; un roman de un firesc exemplar. „Al să dezgropi din nisipul **Memoriei** / osemintele fericirii de azi”, spunea poetul. Austeritate stilistică, ironie, inventare (îndosebi vizuale), nostalgie proustiană, o poezie căutat „prozaică”, în care ceva aduce aminte de altceva, altceva de alt altceva... O reacție

în lanț! „Mă interesează mai mult proza; pune altfel de probleme, de construcție, de observație în afară, de fapte; ceea ce este fascinant este realul, cu spectacolul lui nesfirșit. Poezia e altfel. Spui numai cînd ai de spus ceva; dacă nu, mai bine taci; e bine să nu se arate prea mult, ca doamnele frumoase”. Dar traduceri? (Și îmi trec prin mînte o sumedenie de titluri de cărți talmăcite excepțional, din **Stendhal**, **Jules Renard**, **Marcel Brion**, **Camus**, **Malraux**, **E.M. Cioran**...). „Traduc numai ceea ce-mi place. Chiar acum mă lupt cu o carte foarte pasionantă «**La peur en Occident** (sec. XIV—XVIII)» de **Jean Delumeau**. „Și țin un fel de pseudo-jurnal, cu însemnări lapidare, îndeosebi despre cărți; vor sta alături de niște studii și esuri pe care o să le adun sub același titlu: **Avocatul diavolului**. Unde, naiba, am pus ochelarii?” Îi găsește printre scoicile din salon (o colecție de o frumusețe stranie, semne din lumea apelor, pe care nu le putem citi). Vorbim apoi despre pictură, despre desen; foarte apăsător rostește: „genialul **Pucă**”. Exigentul critic de artă din fața mea, cu foarte serioase studii despre **Ion Gheorghiu**, **Goya**, **Rousseau**, **Vameșul**, **Lautrec**, **Pucă**, **Gheorghe I. Anghel**, știe ce se spune!

Ne întoarcem în birou; deasupra caloriferului, „micul muzeu de orori de bilci”: păpușele, păsăruici, fluerici, panofiori, purceluși cu bani în burță; nu le poți descrie decît cu diminutive! „Cum este soțul dumneavoastră cînd lucrează?”. Soția ne privește și ride: „Ca un cline rău; foarte nervos. Un tigrul!” Cum este însă, **Modest Morariu**, să fii editor? „Misiunea de editor e foarte importantă. Și ce răspundere, ce obligații are! Nu numai în a promova și pune în circulație ceea ce există în prezent, dar și de a dezgropa, ca un arheolog, scoțînd la suprafață nume și opere. Îmi plac grozav descoperirile mele din proza românească de azi, fie că e vorba de **Eugen Barbu**, **Paul Anghel** sau **Lăncrănjan**, ori de **Marcel Petrișor**, un prozator ardelean de o vigoare nemaipomenită, sau **Tudor Octavian**...”.

CAROLINA ILICA

Dimineața artelor

Scrisori către un prieten (I)

Un prieten care are calitate de-a fi un spirit frămîntat, mereu cu gîndul la probleme artistice privite nu neapărat în particularizări care pot cădea ușor sub incidența subiectivului, ei bine, un prieten care are sublimul și neobișnuitul viciu de-a se gîndi la ceilalți de-a dreptul confratern, îmi expunea deunăzi datele unei situații delicate. Anume: de ce, de pildă, în ultimul an de institut toți actorii noștri sînt teribili și mai apoi, chiar dacă au la dispoziție totul, fie și luna de pe cer, atît de mulți dintre ei devin brusca manieristi, le pier strălucirea, în fine sînt devorați de nota comună. Oare nu cumva, — se întreba prietenul meu — îl formează chiar institutul într-un „spiritul de echipă”, un stil studentesc, fermecător, latecist, și cînd contextul se schimbă puțini rezistă probei adaptabilității?

Privite din acest unghi, spectacolele de sfîrșit de an ar fi un scop în sine iară nu o rampă de lansare.

Am stat și m-am gîndit la problema pusă de prietenul meu. Mi-am refăcut în mînte distribuții, i-am revăzut pe mulți dintre cei cunoscuți din institut și-am încercat să văd cum le șade în alt context. Sigur, „expulzarea”, aceasta nu e chiar nimica toată, ceva important se schimbă în cariera lui, a actorului tînr. Spiritul de echipă este, nu mai încapă vorbă, un adevărat catalizator. El a fost însă și pentru generația literară echivalentă actorilor cu pricina un stimulent care nu trebuie ignorat. În ce măsură fostii colegi de cenaclu ce-mpărtau aceași frenetică dorință de schimbare, o aceeași încredere în virtuțile banalului ridicat la rang de poezie, aceeași fascinație în fața stilului parodic, a șocului metaforic (sau pseudo-metaforic), dinamitînd plăcere ștregărească (de fapt simpatică), incitînd, iritînd, enervînd ori plăcînd, de gustînd pe îndelete plăcerea șocului (cum poetii de acum 50, 40, 30, 20 de ani

ș.am.d.) în ce măsură proaspeții veniți s-au sustras pînă la urmă spiritului de cămin studentesc, de revistă adolescentină. (Cu superbe (sic!) rezultate la un moment dat dar sub amenințarea — la fel de superbă! — a maturizării).

Au făcut-o sau n-au făcut-o, vor rămîne ori nu tributari unui tip de atmosferă, magneț din care s-au născut, ei sînt, la urma urmei, asemeni actorilor pe care prietenul meu mi-l dădea drept subiect de meditație. Priviți în clipa aceea foarte dificilă în care iau totul de cont propriu. Un moment decisiv și prin care trece, cred, fiecare artist, cu o traiectorie clasică. Un moment situat poate înainte de 20 de ani pentru violonistul a cărui carieră solistică se presimte în ultimii ani de liceu. Sau o perioadă de ani de zile densă, cu acumulări, de luptă și de continuă concentrare artistică pentru un regizor, de pildă.

Prima carte, primul film, primul concert, primul vernisaj, nu-i așa, toate „primele” sînt incurajate, la primele „se mizează pe”. Toți sînt proaspeți, surprinzători, au ceva de spus, promit etc., etc. Ceea ce urmează, nu întotdeauna spectaculos, drumul obositor și obstinată fiecărei zile decid însă traiectoriile artistice. Nu debutul.

Nu știu dacă semnele de întrebare care-l incitau pe prietenul meu interesat de soarta unei generații artistice sînt specifice actorilor. Cert e că momentul în care un tînr artist se-numește la mai mult, la un ceva nou, un efort de gîndire și creație, un pas către „încă negîndit” cum spunea un mare scriitor, o continuă căutare transformată în profesiune de credință, este atestatul unei veritabile aventuri artistice. Și consecința lucidității superioare a creației.

CLEOPATRA LORINȚIU

Obiectivitate interpretativă *

Și în teritoriul muzei Euterpe memoria a consemnat dispute desfășurate în termeni mai mult sau mai puțin eleganti; una dintre confruntările notabile ale secolului trecut a avut ca protagoniști pe partizanii programatismului și pe cei ai non-programatismului ca principii definitorii ale creației compoștice, pe cei care oscilau între: muzică-suveran izolată în sferele sensibilității auditive sau muzică-mesaj artistic corelat cu alte, adresându-se (intr-o diferențiată simbioză) variatelor forme ale fanteziei imaginative sugerind, în fapt, invitând la descifrarea „substratului” literar, plastic, arhitectonic, peisagistic etc.

Amplasarea ipotetică a concertului susținut de Filarmonia „George Enescu” sub conducerea lui Mircea Cristescu în acest „teritoriu beligerant” s-ar solda cu o certă „inrolare” în rindurile susținătorilor coordonatelor descriptiv-evocatoare tălmăcite prin limbaj sonor. Explicația constă în programul înscris pe afiș; însă interpretarea a plecat mai degrabă pentru „dezangajare”. Părăsind acum ficțiunea acestor metafore actualizante, iată argumentele opiniilor de mai sus.

Repertoriul a oferit dirijorului prilejul unui veritabil recital de vervă picturală prin savoare partiturilor orchestrale, prin pregnanța coloritului lor specific, prin măiestritățile tratării simfonice admirabile pusă în pagină. Pitorescul Suitei Prin Munții Apuseni de Marțian Negrea sau cel al celor trei schițe simfonice în oraș de Leonard Bernstein obligă la de-cuparea unor profiluri stilistice ferme, a unor detalii riguroase pentru a sublinia claritatea individualizării fiecărei mișcări, pentru a oglindi prospețimea și spontaneitatea inspirației autorului. Aceste elemente și-au aflat locul în concepția dirijorală, dar într-o proporție pe care am fi dorit-o poate recalculată pentru a evita o anume estompare a unor contururi, a strălucirii imaginilor.

Parcursul opusului lui Marțian Negrea, ale cărui patru mișcări păstrează nealterată cursivitatea derulării cinematografice (să nu uităm că lucrarea își are într-adevăr originea în partitura ce a ilustrat — în deplinul sens al cuvântului — travelling-ul aparatului de fil-

mat) a relevat profesionalismul ca atribut primordial al baghetei lui Mircea Cristescu: s-a sesizat preocuparea de a arca unitățile compoștice de mici dimensiuni într-un permanent mozaic timbral, de a desluși multitudinea traseelor ce se împletesc în discursul simfonic de mare densitate. Surprinzind autenticitatea accentelor melodiilor de dans ca și coloritul aparte de factură impresionistă unei, privirea de ansamblu a viziunii dirijorale a traversat suprafețele ample dintr-o perspectivă panoramică, ce a învăluit pe alocuri în umbră scipirile micro-universului compoștice. Obiectivitatea gestului interpretativ a caracterizat și realizarea sonoră a paginii extrase din opera Salomeea de Richard Strauss ca și a celor trei schițe simfonice în oraș de Leonard Bernstein; deși extrem de temcinică, imbinarea dintre vioare și transparență a aplatizat în unele momente pregnanța expresivă specifică acestor lucrări.

Programul deosebit de interesant al seriei (reunind creații mai rar auzite în viața muzicală curentă a Capitalei) a fost întregit prin Concertul nr. 2 în La major pentru pian și orchestră de Franz Liszt, având-o ca solistă pe Dana Borșan-Amiras, Piatra de incercare pentru orice pianist nu numai prin demonstrația de forță și agilitate tehnică pe care o implică, ci și prin maturitatea artistică, prin tensiunea trăirii interioare, prin profunzimea meditației incredințate instrumentului solist, opusul a beneficiat de o tălmăcire îndelung elaborată, minuțios construită. Robustețea, tenta eroică imprimată sonorității masive au conturat o versiune solidă, ce a reconfirmat valențele de pianistă concertistă ale Danei Borșan-Amiras, care a clădit un edificiu cu adevărat impunător, în care echilibrul blocurilor de granit a suplinat dinamismul articulațiilor arhitectonice, în care aspectul narativ a preumpanit în fața celui confesiv, subiectiv, filozofic.

ANCA IOANA ANDRIESCU

*) Concertul Filarmonicii „George Enescu”, dirijor Mircea Cristescu. Ateneul Român joi 6, vineri 7 februarie, 1986.

Amza Pellea (XVI)

O convorbire cu Tudor Gheorghe (II)

„ERA DE O VITALITATE EXTRAORDINARĂ”

— Această capacitate deosebită de atașament, disponibilitatea permanentă față de personalitatea actorului, într-un fel explicându-i imensa popularitate.

— Era, de fapt, felul lui de a se purta cu toată lumea. Nu exista vreo excepție. Așa era ca om.

— Mă gândesc că dincolo de aparența binevoitoare, de atitudinea de reală și sinceră voință de a comunica și de a se comunica, Amza Pellea dorea el însuși să se adreseze celuilalt, să-și facă știute gândurile, părerea...

— S-a întâmplat și o apropiere a lui de mine. După ce a început să se contureze opțiunea mea pentru poezia populară și clasică românească, relațiile cu Amza s-au întărit, fiind el însuși o structură poetică. Am început să ne întâlnim în diverse colaborări, pe diverse scene din țară, la televiziune sau radio. Ne-am cunoscut de altminteri și în relații de lucru, pe cind era director iar eu „subaltern”.

— Cum se comporta ca director?
— Cind intra în teatru rareori nu l-am văzut cu zimbetul pe figură. Poate niciodată. De la poartă și până la biroul directorial făcea de obicei un sfert de oră, dacă nu și mai mult. Se oprea de vorbă cu oricine întâlnea, de la femeia de serviciu la primul actor, de la cel mai tânăr la cel mai în vârstă.

— Era, fără îndoială, și aceasta o formă de a se dăruia celorlalți.

— Legat de aceasta aș dori să subliniez că Amza nu era un om al exceselor de nici un fel, dar era oricum un tip de pierdere. Cind intra într-o stare rareori și-o oprea la jumătate. Mergea întotdeauna până la capăt. După spectacole, de exemplu, ne-am oprit de mai multe ori să comentăm, să fixăm unele lucruri, să recităm împreună, să cîntăm și cind atingeam acel punct de reală emoție, poate chiar de creație, nu-l mai părăsea până dimineața. Amza ardea atunci fără menajamente o stare.

— De unde găsea atita energie?

Verde-palid, roșu-stors, cam așa mă fac eu în vis și după trei strofe salut disperat, ca un condamnat la eșafod, îmi iau nobila cauză pierdută în brate și mă îndrept, golit de singe, spre execuția pregătită în culise.

Ieșirea mea umilită este salutată cu aplauze și răcnete de voioșie, bietul Ierihon al inimii mele amenință să se prăbusească penibil... Scena se zguduie din nou, stația mamut s-a reparat, slavă tie tată-rock-ceresc! Las ciosvita de poem în bratele cuiva de la organizarea spectacolelor și fug mîncînd pămîntul prin orasul înghețat și bintuit de rock!

Cind să deschid gura să strig: asta e o...!, mă trezesc din vis și, lingă mine, privindu-mă cu ochii lui umezi și buni cîinele meu arctic preferat. „Ai tipat în somn!” spun ochii lui de catifea burgundă, gri... Am avut o timpenie de vis-roc, sunt gata să-i spun, dar, trăgînd aerul polului în piept mă apuc să pregătesc ceaiul cu rom, căci viscolul pare într-adevăr serios...

ADRIAN PINTEA

P.S. Cine n-are concerte rock, să-și cumpere. Mic însă, mi-a ajuns.

— Era de o vitalitate extraordinară, de o forță a cimpiei oltene ieșite din comun.

„DA' EȘTI DEMOLAT RĂU, MĂ NEPOATE I...”

— Vă amintiți cumva de o împrejurare anume pe care ar trebui numădeciț să o cunoască toată lumea spre a-l înțelege în acest fel mai bine pe Amza Pellea?

— Eram la o filmare. Fuseseră aduși la acea filmare țărani olteni. De prin împrejurimi, pentru figurație. Amza, nebărbierit, zdrențăros. Cred că era vorba de personajul Ipu din **Atunci i-am condamnat pe toți la moarte**. Intr-o pauză, ne-am așezat să mîncăm la umbra unui pom. S-a apropiat de noi un țaran autentic. Nu știa de Amza Pellea sau nu s-a gândit că el ar putea fi acolo. Am intrat în vorbă cu între trei țărani. M-a întrebat întii pe mine, că eram mai tânăr, de unde sint. De la Podari, i-am răspuns. Dumneata? i-a zis și lui Amza. De la Băilești. Aha! a făcut țaranul. Taman după-acolo v-a adus. Și-l întrebă pe Amza: Da' dumneata cîți ani ai? Patruș'sapte. Țaranul n-a vrut să-l creadă. Amza i-a dat buletinul. Țaranul s-a uitat lung la data nașterii, lung la Amza, și cu un adînc sentiment de compătimire, privindu-l cu tandrețe și tristețe, i-a spus: „Da' ești demolat rău, mă nepoate I...”

— Oare oboseala începuse să-și lase urmele?

— Pesemne, deși nu aș crede, pentru că, de atunci, ori de cite ori îl vedeam pe Amza, mai obosit, mai puțin obosit, îi ziceam: „Ești demolat rău, mă nepoate I”. De fiecare dată el îmi răspundea cu două versuri dintr-un cîntec al meu: „Nu-mi zice că sint bătrîn, că beau o cană cu vin / Și rad barba pin' la os și mă fac tînăr frumos”.

„CE BINE E SĂ LE CÎNȚI ȘI SĂ LE VORBEȘTI ASTORA, ALOR TĂI, ȚĂRANILOR”

— Am avut prilejul să aflu că îi sta în obicei să intre în vorbă cu țărani, cu oamenii în general.

— Popularitatea dobîndită vreau numădeciț să spun că însemna pentru el și o imensă obligație. Avea foarte puternică această impresie, că trebuie să facă numădeciț ceva pentru masa populară, pentru țărani.

— Nu e întimplător, aș îndrăzni să subliniez, că aproape ca nici un alt actor, Amza trăia legătura lui cu oamenii simpli, și nu e aici nici o exagerare. Nu-și pierduse capacitatea de a reveni la izvoare.

— Abia tîrziu am înțeles ce apreciasse Amza în manifestările mele artistice. Și așa l-am înțeles mai bine eu însumi. După ce m-a văzut odată, într-un spectacol cu cobza, m-a luat de-o parte și mi-a zis: „Bă, oltene, de-acum încolo o să vezi și tu ce bine e să le cînti și să le vorbești ăstora, alor tăi, țăranelor”. Parcă anume atunci mi-a transmis o uriașă răspundere.

— Pesemne atunci a simțit că vă unește aceeași misiune artistică. Nu v-ați gândit niciodată să faceți împreună un spectacol?

— Ba da, ba da. Aveam chiar un asemenea plan de viitor. Cu puțin timp înainte de a se îmbolnăvi pusesem la cale ideea unui spectacol care să se cheme „Două ore cu oltenii Tudor Gheorghe — Amza Pellea”. Din păcate...

IOAN LAZĂR

Fără machiaj

Scrisoare rock de la pol

O, nu, nu pe viscolul acesta zăpăcit și agresiv sunt eu supărat acum, nu pe zăpada obraznică, sălbătică care-l împiedică de vecinul meu, profesorul de greacă veche, să treacă drumul pînă la „Pline”... Nu pe scrîntul-major din colț, care-si scutură bocancii de piatră numai atunci cind nu-l vede nimeni. Nu pe milionul de fulgi care și s-au lipit pe pleoape, împiedicîndu-mă să văd ce mi-e mai drag, adică limpezimea de liceu neterminat a ochilor tăi. Nu, nu pe toate astea sunt eu supărat. Pe mine sunt, pentru că am adormit și am visat. Să adormi la pol este, în primul rînd, extrem de periculos. La vîrsta mea de explorator serios al polului de frig al sensibilității omenesti, ar trebui să știu asta!

Deci, învelit în blănurile de ren, dăruite de localnici, ascultînd șcheunatul ciinilor de atelaj, înfodolit și cuibărit în sanie, adorm și visez un vis plin de stringeri de inimă!

Se făcea... o sală de concerte rock, plină la refuz, undeva pe un fel de Calea Victoriei... Pe scenă, cîntăreți rock, supărați foc! De ce supărați, nu știu, îi privești în fond. Frumos totuși, zic eu zimbînd în somn, ca lîns pe o ureche de cîinele meu arctic preferat. Dar visele care încep frumos se termină prost. O stație de amplificare se strică, ceea ce dezlănțuie o furtună de fluierături rock, injurături rock, huiduiri rock care mă ametește, ca plesnit peste buze cu o cravasă udă! Mă simt precum conu' Leonida față cu defecțiunea! Se făcea că pînă la repararea stației-mamut veneam și eu, prin lumina tulbură a unui reflector-rock să spun o poezie. Aici cosmarul e la apogeu! Nerăbdătorii-rock, unii „punk”, alții deloc încep să vocifereze și mai abtîtur de parcă le-ar fi luat cineva unul pînă la doi cai de la tricicletă sau ultimul disc cu formația „Ce-am avut și ce-am pierdut”, se știe, foarte căutat!

Detectorul de inexactități

O revistă uitată: „1944”

Parcursînd, cu răbdare și atenție, studiul lui Alexandru Ionel — Presa (din Cimpulung-Muscel: 1918—1944), publicat în monografia Cimpulung-Muscel ieri și azi. Istoria orașului elaborată de prof. dr. Ion Hurdubețiu, dr. Flaminio Mirju, prof. emerit N. Nicolaescu, prof. dr. Gh. Pirnuță, prof. emerit Ilie Stănculescu. Sub coordonarea prof. dr. Gh. Pirnuță, Cimpulung-Muscel. [Tipografia Universității din București], 1974, p. 139—200. (Consiliul popular al orașului Cimpulung-Muscel, județul Argeș), am constatat omisiunea revistei: 1944. Pagini de literatură, poezie și artă, ce a apărut în orașul Cimpulung-Muscel, în anul 1944, în numai două numere. Menționez că redactorul respon-

sabil al revistei era eselistul, prozatorul și memorialistul Pericle Martinescu (1911), la primul număr, din iulie 1944, iar la cel de al doilea, din august 1944, se adaugă și etnograful și cărturarul Ernest Bernea. Revista 1944 s-a tipărit în Tipografia lui Gh. Gh. Vlădescu din Cimpulung-Muscel, avînd un tiraj de o mie de exemplare fiecare număr.

În cele opt pagini, cite cuprind ambele numere, ce au dimensiunea 30x21,4 cm, și-au tipărit poezie, proză, eseuri și note de istorie literară scriitorii ce se aflau în „dispersare” în acea toridă vară a neuitatului an 1944.

De altfel, Pericle Martinescu, precizează cu claritate scopul acestei reviste, afirmînd că: „Paginile de față nu au

pretenția unui organ de cultură, și cu atît mai puțin pretenția unei inovații sau revoluții în domeniul literar. Ele constituie un simplu act de prezență și de camaraderie al citorva scriitori stabiliți temporar la Cimpulung și frămîntații de nostalgia unei publicații în care să-și manifeste gândurile și tristețile vremurilor pe care le trăiesc. Ca un semn că ei n-au renunțat, totuși, la legăturile strînse cu arta și cultura, au invocat acest pretext: „1944”. Simbolul unui an de mari încercări, de grave amintiri pentru toți cei strînși, cu sufletul, în jurul acestei modeste coli ministeriale. Pretextul e susținut de: Matei Alexandrescu, Vlaicu Birna, Ernest Bernea, Rainer Biemel, Ion Burlea, Tudor Ciortea, Vasile Damaschin, Gabriel Drăgan, Ion Frunzetti, Ștefan Mihail Lazăr, Pericle Martinescu, Mihail Moșandrei, C. N. Negoită, Valeriu Olaniuc, C. Riuleț, Victor Stoe, Mircea Streinul și Horia Ursu.

Poezia, de factură tradițională, e scmnată de Matei Alexandrescu (Inscripție pe o ca-

bană), Vlaicu Birna (Către vulturi), Pericle Martinescu (Inez), Mihail Moșandrei (Foarte sus), Victor Stoe (Stea din Betleem și Stea fără magi) și Mircea Streinul (Trenul albastru).

Proză poetică, cu unele realizări notabile, scriu: Matei Alexandrescu (Fantomle amintirii), C.N. Negoită (Închinarea mea și Stela și bestiarii) și Vasile Damaschin (Orașul roșu. Fragment din romanul „Păduri în furtună”).

Un excelent eseu despre Fenomenul muzicii românești scrie Tudor Ciortea.

De tot interesul mi se pare articolul Altă perspectivă în care Pericle Martinescu își exprimă regretul, în modul cel mai sincer, față de incertitudinea ce domina omenirea în acel timp. Să transcriem un paragraf revelatoriu: „Cind mă gîndesc cită suferință există în lume astăzi, îmi vine să plîng; cind privesc însă cu cită ușurință se distrug opere și creații ce constituiau mindria existenței omenesti fără ca nimeni să se mai mire sau revolte —, îmi vine să rid. De asemenea, cind mă uit cu cită spaimă pri-

vesc oamenii de azi creațiile strălucitoare ce zboară pe deasupra lor și pe care le-au admirat cindva cu frenezie, trec printr-un adevărat exces de umor. Hotărît, omul și-a pierdut orice echilibru, orice control interior, orice dimensiune sufletească. Nu mai este om, ci o anexă a tehnicii creolă de el. Pînă acum tehnica era un instrument al omului și acum omul e un instrument al tehnicii. Destinele s-au schimbat, perspectivele s-au răsturnat”.

Rubrica Însemnări din pagina a patra a celor două numere e prețioasă prin informațiile de istorie literară și notele privind viața culturală locală. Ilustrațiile, patru la număr, aparțin pictoriței Valentina Bardu.

Am făcut această succintă prezentare a revistei 1944 deoarece, iarăși constat, cu surprindere, de dată recentă, că nici Mihai Berechet sau o menționare în cartea sa de evocări și amintiri — 9 Caiete albastre. Block-Notes, București, Editura Muzicală, 1983, p. 76—81, unde narezăză despre sejurul său la Cimpulung-Muscel în anul 1944.

NICOLAE SCURTU

Setind istoria românilor

Tudor Vladimirescu în conștiința națională

Prin urmare, continuăm cu ultima parte a comunicării profesorului Dimitrie Bodin consacrată conducătorului revoluției române din 1821.

După ce dă o seamă de exemple asupra virtuților Marelui Pandur, istoricul conferențiar conchide: „Deși fire de revoluționar, Tudor nu s-a demascat niciodată. Toate problemele de seamă pe care le denumea aproape cifrat — «treaba știută» — le rezolva «prin grai». Urmărea, apoi, pe timp îndelungat, fără să cunoască piedici, planurile sale, întocmite matematic, până în cele mai mici amănunțimi. Desul să spun, că în vederea revoluției de la 1821, Tudor luera cel puțin din 1811.

Cit era de practic și de priceput și sub acest aspect, ne-o ilustrează cu prisosință activitatea-i comercială. Tudor a fost un excelent negustor. Avea legături strinse în țară și strălinate. Cu negustorii din Viena, dintre care mulți îi erau prieteni, și cu cei din Țarigrad, întreținea un comerț din ce în ce mai viu...

Datorită perspicacității, datorită spiritului său întreprinzător și înclinărilor sale practice, datorită mediului în care și-a desăvârșit vocația; Tudor a izbutit să-și ocupe un loc de cinste în rândurile boierilor țării; și-a creat legături întinse și alese, pe care le va folosi la momentul oportun; a adunat o avere însemnată; devenind în pragul capitolului național al vieții sale, revoluția de la 1821, un om bogat în experiență, bani și prieteni, inițiat în insinuări sau pe față în planurile lui reformatoare; cu alte cuvinte, capabil, fără

teamă de eșec, de a canaliza organizând-o, prin cadre îndelung pregătite, durerea populară românească a vremii lui.

Căci Tudor a fost boier de țară, de sine vechi românesc; dar, spre deosebire de strămoșii săi apropiați, boier cu funcțiune. Înainte de 20 decembrie 1806 era vtorii comis; după această dată ajungând, pe rând, «vătaf la plaiul muntelui de sus» în Mehedinți și vel sluger; ca răsplată și multumire în urma serviciilor pe care le-a adus țării și lui vodă Ipsilanti, în calitate de șef al corpului de voluntari, format de el, pentru a apăra Oltenia contra pasvanșilor. În războiul ruso-turc din 1806—1812, a luptat alături de creștini, pe pământurile Bulgariei, în fruntea unui corp de panduri, ca porucic-locotenent; și a fost decorat de către țarul Alexandru cu ordinul «St. Vladimir» cu spada, primind totodată și un inel scump cu monogramă imperială, pentru destoinicia și bravura sa.

Așadar, ca negustor, ca boier și slujbaş administrativ, ca militar, Tudor avusese de a face direct cu oamenii din toate straturile sociale, din Țara Românească și din țările mai apropiate. La cartierul militar al țarului Alexandru „avea statornice prietenii printre generali; la Viena a stat de vorbă cu deținătorii sforilor politice europene de la 1815; se interesa în scris de revolta sirbească a lui Karagheorghievici; pășind în țară, avea mare trecere la Divan; Petrache Poenaru, viitor membru al Academiei Române și episcopul

Proclamația lui Tudor către locuitorii orașelor și satelor din sud (facsimil)

Harion al Argeșului, teoretician îmbătat de duhul revoluției franceze, se numărau printre secretarii căpeteniei de panduri...

Punind aceste forțe materiale și ideale în slujba românismului, Tudor a înscris una din cele mai autentice pagini autohtone ale trecutului nostru.

Sau mai departe: „Tudor a fost un român neaoș; creștin îndărătnic, dornic ca un voievod din vremuri strălucite, și mai presus de toate, un cavalier al dreptății — relevă Dim. Bodin. Cite nu se vor fi destinate în imaginația făcutului răzvrătit cind scria din Viena lui Glogoveanu despre congresul ce urma să se întrunească în octombrie 1814: «Să sună că atunci va fi ceva și pentru lucrurile acelea; ci mult a fost, puțin a rămas». Ori cu alt prilej, cind turcii arseseră Cernești: «Apoi, din nechivernisirea stăpînitivilor țării noastre vezi că prăpădenle ni se pricinuieste! Ci vor lua plată dumnezeiască!...»

Se presimte surd frământarea durerii românești care avea să dureze zăgăzurile răbdării și să ceară în numele dreptății ingenuitate, la 1821, cu spada, stăpînire românească pe meleagurile strămoșești...

Să amintesc apoi pentru cit de drept era Tudor că își tale doi ostași care jefuiseră casa unui Otetelișan și furaseră argintăria de pe icoanele unii biserici? Și că așa făcea totdeauna deși știa că cruzimea îl înstrăina de sufletul celor care îl urmau, ducindu-l în spre

tragicul sfârșit al zilelor sale? Pentru Tudor dreptatea era axa vieții. Prietenia, single, credința însăși, constituindu-se în corolarul ale ei.

Pentru a concretiza prin exemple, „atrăgînd atenția asupra stilului sobru, cumpănit, hotărît, puternic și convingător al lui Tudor“, istoricul Dim. Bodin alege două exemple — textul Proclamației de la Pașe și un răvaș către Ghiță Răescu, căruia îi răspunde la o scrisoare de desvinovățire, fiindcă fusese necredincios față de Tudor. Cum Proclamația este bine cunoscută, vom transcrie numai fragmentul de scrisoare:

„Dumitale Ghiță Răescule sănătate îți potflesc.

Am luat scrisoarea și am văzut rugăciunea ce-mi faci plîngîndu-ți greșala atît ce ai greșit către împărăție de te-ai arătat cu viclesug, cit și pîrele și nedreptățile cu care te-ai arătat către mine, stăpin fiindu-ți: lucru nelegiuit și nepriimit și neiertat de către milostivirea lui d-zeu. Aceasta este începătura răutăților, ce se chiamă zavistie; și cine urmează acest lucru procopseală nu vede, nici uitare de la dumnezeu, precum poți lua pildă chiar de la frații tăi, Răducănu și Papa, că au urmat într-acest chip, și nu s-a ales nimic de casele lor. Eu, cu toate că după dreptate poai a-ți face răsplătire faptelor tale, dar ca unul ce știu cuvîntul sfintei evanghelii și legea, cum urmează, să știu că de către mine ești iertat; și la nici o indolală nu mai fii de către mine, numai să-ți plîngi greșalele către dumnezeu să te ierte; și de acum înainte atît de mult e a nu mai urma cum ai urmat pînă acum. 1811, martie, I. Theodor sluger“.

Pentru cele constatate folosind documentele. Dim. Bodin redă două succinte portrete făcute lui Tudor, de Ștefan Scarlat Dăscălescu și de Zilot Românul (alias Ștefan Fănuță) — doi contemporani care nu-l iubeau pe Vladimirescu, dimpotrivă „urau pe omul dintre ei care a ajuns, din nenorocire pentru prea scurt timp, Domn al Țării Românești“, cum completa profesorul Bodin.

St. S. Dăscălescu: „Fizionomia lui (Tudor): om de statură mai înalt decît de mijloc, tală bine proporționată, fața blondă, mustați galbenă, părul castaniu, obrazul mai mult rotund decît oval, nici prea durduliu, nici slab, cu o mică bărbie, om nu urît; sta drept, tanțos; vorba brevă, răstită și după facultatea

lui destul de elocventă, aler de comandant; pe atunci cînd l-am cunoscut (1821) să fi avut 40 de ani...

Cine știe ce ar fi fost într-o altă sferă, într-o altă epocă, cu spiritul mai cultivat, un asemenea om! Avea stofă de om mare, dar timpul, locul și mijloacele i-au lipsit.

Costumul lui cînd l-am cunoscut în timp de pace, era haine lungi boierești, islic, benis, nicicum lux, ba cam ponoșite, iar cînd l-am văzut Ocirmuitor Adunării, adică Cromwell al țării noastre, purta căciulă de gelep cu fundul de postav alb, poturi, iminei, cu colțuni, un ilic gezaeril, gheabă scurtă și alta deasupra mai lungă, selah, pistoale în briu și o pală turcească atîrnată în banduliera“.

Zilot Românul: „S-a întîmplat că l-am cunoscut, și cu adevărat avea omul și duh firesc, și vorba lui puțină, și totdeauna pe gînduri; și cînd îl friga cărbunele ce-l avea ascuns în inimă scăpa cite o vorbă desperată asupra tiraniei, dar de unde să-mi plesnească capu-mi, că el hrănește în duhul lui aceasta ce vezum — adică revoluția. Lui Dim. Bodin aceste două caracterizări i se par mai apropiate de adevăr, selectate dintr-un noian de izvoare.

Așa era Tudor — declară autorul conferinței ce prezentăm. „Așa sint toate actele vieții lui. Așa a fost și revoluția de la 1821, fapta istorică despărțitoare de epoci, care se leagă de el. Aș îndrăzni să spun că această revoluție se aseamănă, intrucît privește trăsăturile ei predominante atît de mult cu Tudor însuși, încît poate fi integrată total în biografia neînfrcatului ei stăpînitor.

Căci Tudor a pregătît, a condus și a stăpînit revoluția. De ce? Întii, fiindcă era o fire neobișnuit de puternică și lupta apoi pentru dreptate. «Puternic», expresie încordată a mizeriei norodului românesc, un veac și mai bine chinuit de fanarioți: «drept», și după o rază de dreptate au alergat la chemarea lui oamenii, lăsîndu-și casele și copiii și purcedînd la drum întins și plin de peripeții — ca s-o ciștige prin lupte și s-o pecetlulască prin morminte“.

STELIAN NEAGOE
(Va urma)

Atitudini, dezbateri, controverses

Implicarea prin critică

(Urmare din pag. 1)

chiar cititorul prezentel cărți) nu este „trasă“ în rețeaua de implicări și implicații, de responsabilități și de vinovății, a textului literar, ce rost profund mai are textul și de ce să ne mai ostenim să-l compunem și, deopotrivă, să luăm act de el? Adoptînd o viziune similară asupra fenomenului literar, Mircea Iorgulescu și Lucian Raicu constituie totuși două ipostaze distincte ale modului de raportare actual la opera de artă. Atît sfera predilectă a temelor și problemelor discutate cit și maniera stilistică îi diferențiază clar, impunîndu-i însă deopotrivă.

Un text aparținînd lui Lucian Raicu este o neîntreruptă performanță la nivelul scriiturii. Nu numai ceea ce se spune interesează, ci și modul cum se spune. Cărțile de critică semnate de Lucian Raicu sint captivante asemenea unor romane, aspect deloc neglijabil dacă ne gîndim că rareori apar autori capabili să trateze astfel problemele teoriei literare. Chiar titlul ultimului său volum publicat — „Scene din romanul literaturii“ — trimite inevitabil cu gîndul la această calitate inconfundabilă a stilului ce-l reprezintă. Dar oricît de mult am dori să vorbim despre structura formală neobișnuită, despre limbajul critic nuanțat al studiilor lui Lucian Raicu, ar fi totodată nedrept să reducem la atît valoarea și ineditul demersului în discuție. De fapt, surpriza întîlnirii cu tipul special de scriitură amînit constituie doar un prim stadiu al receptării acestor cărți — un stadiu totuși important deoarece impresia creată, departe de a dis-

trage atenția cititorului de la sensul real al enunțului, sporște considerabil interesul pentru lectură și gradul implicării în „comunicarea“ cu autorul. Spunînd însă că în cazul de față expresia are tot atîta importanță cit are conținutul, afirmăm indirect că Lucian Raicu este (în adevăratul sens al cuvîntului) scriitor, mai precis un talentat prozator și prin aceasta un critic semnificativ. Ultima sa carte imbină exactitatea unor demonstrații succente expuse (care alcătuiesc acele memorabile „scene“ din istoria literaturii universale) cu fluiditatea și ritmicitatea frazelor contrapunctate de pauze, reveniri, întrebări sau exclamații adresate direct cititorului-interlocutor mereu prezent în discurs, chemat (sau mai bine spus „solicitat“) să participe la desfășurarea textului. Ceea ce pare a fi „un grad zero“ al scriiturii, un antiretorism vădit în toate compartimentele expresiei este de fapt o apropiere abil condusă față de ipotezele care urmează a fi demonstrate. Calitatea de autor și „actor“ al „scenelor“ doar aparent improvizate, ascunde la Lucian Raicu fundamentala calitate de „regizor“. Strategia complicată, dar cu atît mai seducătoare, a comentariilor sale susține opțiunea criticului pentru un anumit tip de receptare și „discutare“ a operei de artă: „(...) critici de abordare frontală (fatalmente cam inconștient și puțin prostescă), i-ar fi oricum de preferat o critică indirectă, de contact mijlocit, mai curînd vag aluzivă și care să își învalui obiectul în loc să-l înfrunte de-a dreptul și să-l privească (inutil stupefiată) în față.“ Pentru Lucian Raicu, premergător

actului critic ar trebui să fie „momentul așteptării“ care „se inscrie ca factor obligatoriu, de mediere și de contact, de aprofundare uneori polemică față de poziția inițială, în procesul oricărei judecăți de valoare“. În acest spirit își conține Lucian Raicu discursul asupra literaturii care, pe măsură ce înaintează în descoperirea acelor posibile răspunsuri la problemele propuse, devine tot mai mult o cunoaștere de sine, o „scriere“ a propriei individualități. „Sriind — spune criticul — ne găsim, ne facem, ne constituim. (...) Actul scrierii este un act formativ și autentic cristalizator, nu unul de oglindire a autenticității“. Uimirea în fața textului pe cale de a se compune, conștiința lucidă a acelu „salt, oarecum nebunesc, în necunoscutul din noi“, constituie premiza însăși a operei literare. „Dacă ceea ce «scriem» nu ne surprinde pe noi, înșine (înaintea altora, care ne citesc), n-ar merita osteneala de a stărui — afirmă Lucian Raicu. Ironia subtilă, discreditarea nemiloasă a mimetismului cultural, a plicțisiei care „naște monștrii analizei minuțioase, comentariului grav, lipsit de umor sau purrei (impurei) verbalității tautologice“, fac din cartea amînită un veritabil „tratată“ despre arta scrierii, spre uzul celor capabili să-i accepte provocarea.

O atitudine similară față de actul critic adoptă și Mircea Iorgulescu care își începe astfel eseul dedicat lui Camil Petrescu (și inclus în volumul recent publicat sub titlul „Prezent“): „Orice mare scriitor pare să intre, odată recunoscut ca atare, validat, în zona platiitudinilor critice imperturbabile“. Polemic, orientat pe linia inventivității dar neignorînd nici posibilitatea descoperirii, demersul lui Mircea Iorgulescu se află în permanent conflict cu „plictisul“ comentariilor rigide saturate de truisme, lipsite de orice substanță, deși aparent preocupate să caute „noi puncte de vedere“. Incomod pentru cititorul obișnuit cu stilul „academic“, discursul său sfidează convențiile și tinde să instaureze un tip special de

comunicare între operă și critic, autor și critic. Umorul — calitate esențială a eseurilor și cărilor semnate de Mircea Iorgulescu — are pe de-o parte rolul de a „media“ apropierea față de opera considerată, iar pe de altă parte rolul unui instrument de investigație care permite distanțarea observatorului de obiectul studiat pentru a-l analiza mai apoi în amănunțime. Iată, spre exemplu, cum se deschide unul din savuroasele capitole incluse în „Prezent“: „Cu toate că nu-i lipsește de obicei, cravata este probabil accesorul vestimentar cel mai nesuferit lui Dumitru Radu Popescu. Îl stingherește, în orice caz, vizibil și o va fi acceptînd ca pe un rău suportabil, dar în momentele de încordare cînd gesturile devin reflexe el schițează aproape întotdeauna o încercare de a-și deschela gulerul cămășii, smucînd apoi într-o parte și în alta sufocantul gîtleghu, în acest inofensiv tic refugîndu-se și răzbunîndu-se toate tensiunile stringerii în cheutori, asumate, îndurate totuși cu un stoic orgoliu invers, cerut de respectarea protocolului“. Numirea stilului specific lui Dumitru Radu Popescu este astfel precedată de o prezentare sugestivă a autorului, pertinentă și necesară analizei exact în momentele în care pare a se lua cel mai puțin în serios. Portretul admirabil, realizat din citeva trăsături largi, corespunde aspectului general al literaturii aparținînd aceluiași autor. Imaginea lui Dumitru Radu Popescu așezat la masa de lucru numai „după ce își leapădă cravata și pentru mai mult ușurare, își suflecă și minceile“, trimite inevitabil cu gîndul la stilul său străin de orice convenție și care „desfide orice protocol (...) cu nepăsătoare robustețe a unei vitalități creatoare ce se regăsește cu voluptate în însăși exercitarea sa liberă“.

Prezentarea de acest tip caracterizează eseistica lui Mircea Iorgulescu, și nu întimplător am citat aici pasaje din capitolul despre Dumitru Radu

Popescu. Aceeași nevoie de a se manifesta „în largul său“, același non-conformism este propriu criticului în măsura în care este propriu și prozatorului comentat. Studiile semnate de Mircea Iorgulescu au întotdeauna calitatea de a fi cu un pas înaintea opiniilor consacrate sau manierei interpretative curente. Semnul distinctiv al scrierilor sale pare a fi o neîntreruptă „luptă cu inerția“, cu „monștrii analizei minuțioase și comentariului grav“ (de care amintea Lucian Raicu în „Scene din romanul literaturii“). Cineva îl asemăna pe Mircea Iorgulescu cu o celebră figură a romanelor lui Cervantes, numai că deseale sale „dueluri“ amenință într-adevăr să distruagă morile de vînt ale literaturii ieftine, măcinînd fără spor structuri și teme desuete. Verva, „colocvialitatea“ paginilor din „Prezent“ aparțin unui observator lucid al fenomenului literar, unui agreabil dar imparțial judecător al valorii. Autor nu al cărții de-abia publicate, ci al cărții mereu „vitoare“, pe cale de a se scrie, Mircea Iorgulescu încearcă să depășească momentul prezent prin însăși asumarea lui. Actul scrierii nu vizează pentru el, așa cum s-ar părea, actualitatea imediată ci, de fapt, posteritatea mai mult sau mai puțin îndepărtată. Cum altfel am putea înțelege fraza de sfîrșit a volumului „Prezent“: „...Cristian Teodorescu este unul dintre cei mai dotați și mai puternici prozatori din bogata serie a debutanților din ultimii ani. Va fi, probabil, unul dintre „clasicii“ prozei românești din anii '90“.

Întîlnirea a două spirite atît de deosebite dar egale ca forță de manifestare, cum sint Lucian Raicu și Mircea Iorgulescu, echivalează cu întîlnirea a două „lumi“ ale discursului despre literatură. Șansa criticii de azi este de a le putea cunoaște simultan. Pentru că între capacitatea de sinteză și puterea anticipării, între „metaliteratură“ (sau „literatură critică“ mai bine decît „critică literară“ — termen puțin sugestiv) și „viziolarism“, se scrie istoria.

ANTOLOGIA

cenaclului prin corespondență

Adrian Socaciu

În cunoscuta sa piesă de teatru, Iona, Marin Sorescu a dat un sens modern, eu totul neașteptat, vechiului mit despre pescarul înghițit de o balenă. Se părea că fusese spus, în această privință, ultimul cuvânt. Iată însă că un tânăr și talentat prozator satiric din București, Adrian Socaciu, pe care l-am prezentat într-unul din numerele trecute ale Suplimentului, îndrăznește să rela subiectul și să propună o nouă variantă, numai a sa. Chiar dacă nu are profunzimea filosofică a celei soresciene, această variantă merită cunoscută, fiind scrisă cu o ironică senină la adresa condiției umane, într-un stil direct și atrăgător.

IONA

Opaițul, meșterit dintr-o conservă ruginită, de-abia destrăma întinericul la câțiva pași; umbre neclare, mil, rămășițe de corăbii fărimate de furtună și aduse, după ani, la starea de burete lemnos. Încolo, beznă părea — prin contrast — mai nepătrunsă. Liniștea, de catacombe, era desăvârșită; umezală, miros de mucegai, un iz neplăcut care răzbătea, în valuri, de undeva din spate. Iona schiță un suris, primul de când se pomenise în măruntaiele monstrului: chitul — și constatarea îl înveseli cumva — stătea pesemne prost cu digestia, iar asta se apropia deja de ce poate înțelege și accepta măruntă noastră teamă.

Primele ceasuri, Iona zăcuse pur și simplu. Totul se întâmplase atât de repede, mișcarea ciudată a apei, botul hidos, în cele din urmă întinericul... Acesta, mai cu seamă, îl paralizase; fără lumină, omul e redus la neputință, ca pasărea fără aripi. Când izbutise să se dezmeticească, bijbiise în jur timp care-i păru săptămâni până reuși să-și încropească opaițul. Nu era mare lucru, lumina firavă abia dacă-și merita numele dar exista, un punct de pornire, o umbră de nădejde, o primă treaptă pe care poți sprijini primul pas.

Acum, își spuse, se cerea găsit un mod de a ieși de-acolo. Să rămână în măruntaiele chitului nu putea fi vorba, iar până la ieșire trebuia să supraviețuiască, într-un fel sau altul. Îi trebuia adăpost, undeva în marele adăpost pe care nu-l dorise, hrană, o plută, ceva care să-i poarte, când va izbuti să scape de acolo. La primul țârm. Trebuiau unelte, odgoane să-și construiască pluta; mută opaițul în cealaltă mină și porni în explorare.

După un timp — afară se scurseseră, probabil, luni — își alcătuiuse un soi de colibă din scinduri putrede, un pat cu alge umede, o masă, o ladă de tablă unde aduna la zvintat fiecare capăt de sfoară, năvoade destrămate, bucăți de velă, funii de ancoră. Avea cuțit, secure rudimentară, un fel de țapină cu care tira de prin coltoane scinduri fărimate, pe care cheuseră cindva marinarii în tricouri vârgate. Pornea zilnic — în fine, după calendarul său care puțin probabil să se potrivească celui de afară — în lungi drumuri înăuntrul chitului, întorcându-se de fiecare dată cu ceva, un cui ruginit, o bucată de lemn aproape lipsit de greutate, asemenea celor pe care marea le abandonează pe plajă, un pește proaspăt, odată chiar o spadă scurtă, ciobită, de abordaj. Lăsa peste tot semne numai lui clare, marca fiecare cotlon, fiecare borbă care ducea undeva; când lungimea părului îi spuse c-au trecut doi-trei ani, știa deja cu precizie în ce direcție se află ieșirea.

Sortă scindurile, alese pe cele mai trainice, cit de cit uscate și se apucă să meșterească pluta. După atita amar de vreme, învățase să nu se grăbească; o săptămână-două în plus nu aveau mare importanță, în schimb de rezistența construcției depindea supraviețuirea. Țârmul putea fi departe — cine știe pe unde hoinărea chitul — afară îl puteau aștepta furtuni, valurile măcinau și ele, în timp... Totul se cerea trainic, așa că pluta îi luă, după calculele sale, încă vreo doi ani. Pe parcurs abandonă de nenumărate ori lucrul pentru a-și împropăta proviziile, a meșteri unelte noi sau a mai da o raită, așa, să fie, prin monstru. Treptat, tot ce-și amintea despre lumea de afară începu să-și estompeze conturul și, prin aceasta, interesul. Iona nu lua în seamă asemenea gânduri; își continua lucrul cu aceeași energie, încet, temeinic, metodic.

Într-o bună zi descoperi că pluta e gata, cu velă, cirmă, visle, adăpost care să-l apere de furtuni sau soare prea nemilos, ladă de provizii, undițe, vas pentru apă... Nu vedea ce-ar putea să-i mai adauge. Se învîrti îndelung în jurul ei, verificând fiecare legătură, controlând fiecare cui: totul era perfect. Miine, își spuse, va porni; se întoarse în colibă.

Dormi greu, cu vise; gândul la plecarea nu-i dădea pace. Mă voi odihni o săptămână, decise; nu pot începe asemenea drum ostentit, nervos... După ce socoti că s-a scurs săptămâna, reteză catargul și transformă pluta în podcă, deasupra căreia înălță o locuință în toată regula. Nu vedea, pur și simplu, rostul plecării. Afară nu-l aștepta nimeni și nimic; și apoi, cine știe cum mai arată lumea, după atita vreme... Așa că rămase în măruntaiele chitului, unde muri de bătrînețe peste ani. La scurt timp după asta muri și chitul, ostentit de prea lungile drumuri, hărțuit de baleniere și chinuit de bolile lui peștești.

● C. ONCO, Craiova. Mi-a plăcut modul în care vă imaginați că am să vă răspund la Cenuclu prin corespondență: „Arătând manuscrisul unui grafolog, mi s-a comunicat că nu poate aparține unui pămînean. Iar noi nu ne ocupăm decît de locuitorii acestei planete. Deci n-are rost să insistăm. Dacă nu reușiți să publicați în revistele planetei dv., de ce credeți că veți publica în cele de pe Pămînt?”

● Incercările literare nu sînt însă la înălțimea acestei spirituale introduceri. Proza cuprinde prea multe cugeri lefține, de genul:

„Nu confunda satisfacerea poftei trupești cu dragostea”.

Iar versurile au un ton teatral:

„în urmă mi-e totul iar ce-i înainte

dispare curînd”

In concluzie, întoarceți-vă la revistele de pe planeta dv.

● VASILE TURLAI, Piatra Neamț. Limbajul pe care îl folosiți în poezie este bombastic și confuz:

„Marcind iubirea-n arabescuri

fosforescente,

încercuind-o cu imnuri impostorice,

te reneș chip între chipuri

efervescente

și te accept — oglîndă-n rame

istorice”

Înainte de-a ne mai încercui cu imnuri impostorice, completați-vă cultura.

● MONA RAIM, București. Dacă aveți într-adevăr 12 ani, nivelul versurilor este remarcabil. Din nefericire, însă, exact în momentul cînd mă hotărisem să vă public o poezie, am descoperit printre textele dv. o pastieșă după Mistrețul cu colți de argint de Ștefan Aug. Doinaș (nu sinteți singura care îl imită):

„Năpraznic se-avîntă, eumplit

ca furtuna,
Frîmătă-n copite pămîntul bătrîn,
De steaua-i din frunte pălește
și luna,
În goana lui, zorile-n cale rămîn.

Dar cornul porni să-și răsune
cîntarea
Și cerbul cu stea asculta fremătînd
Cum sună pe dealuri, din cornuri,
chemarea:
Veniți, vinăm cerbul cu stea
de argint!”
Credeați că dacă îl deghizați pe

CENACLU
prin
corespondență

mistrețul cu colți de argint în cerbul cu stea de argint nu o să-l mai recunoaștem?

● CORNEL VANA, Turda. Singurul merit al poeziilor trimise constă într-un pitoresc de extracție rustică:

„Mă gîndesc la felinarul tatii
La diminețile cu ploaie cînd el intră
în șură

Să dea fin pe ablacă vacii

Zice

Om putrezi de-atîta ploaie-aci

Se uită-n sus la oer și-njură.”

Nu este suficient.

● ILIE VASILE, Pancu. Dacă ar exista un premiu pentru cele mai aberante versuri, vi s-ar atribui:

„Între mină și pahar
Fluturii devin isterici
Sîni nostalgici par
și luna,
Niste turle de biserică”.

● DANIELA TEODORESCU, Constanța. Profesoara dv., Monica Popescu, și poetul Petru Văluoreanu n-au greșit cînd v-au remarcat talentul și și-au propus să vă îndrume. Ținînd seama de faptul că sinteți elevă (în clasa a IX-a), versurile mi se par subtile. Reproduc, ca exemplu, poemul Bătrîne tei, care, deși nu cuprinde nici o referire directă la Eminescu, îl evocă:

„Printre ramurile tale sfinte
Apun și răsar constelații
De tîria strălucirii luceafărului.
Mă-nchin la trunchiul tău bătrîn
Îmbătat de nemurirea florilor de tei
Transformate de genul fosnetului
tău în cuvînt”.

Am mai reținut două versuri, din alt poem:

„Îmi amestec gîndurile
cu spîcele lanului cosmic”.

Puteți să vă considerați (cum mi-ați cerut) membră a Cenaclului prin corespondență.

● IULIAN VEDEANU, Roșiori de Vede, I. CARAD, Tecuci, LUC. LEMNON, Vaslui, VICTOR BARBU, Tirgu-Jiu, FLORIN ANGHELESCU, București, MIHAI APOSTU, Vaslui, ȘT. BARBU, Focșani, GAVRIL ALEXA, Timișoara, MARIAN SÎRBU, Craiova. Trebuie să reveniți cu texte mai convingătoare.

● DORIN BRAN, Todirești, Vaslui, MIHAI CIUREA, Gheorghe Gheorghiu-Dej, MITICA DODOI, Drăgășani. Vă aflați la un nivel la care nu se poate discuta.

ALEX. ȘTEFĂNESCU

Mathew era un copil pe placul ei „întotdeauna, în amintirea mea, un băiețel fericit: avea acest talent de a fi fericit” scria ea în 1965. „Da, ca și bunica sa”, răspunde el. Începînd din 1974, Mathew este președintele companiei Agatha Christie Ltd. care detine drepturile de autor ale Agathe Christie (Mathew avea doar 9 ani cînd bunica lui, căreia îi plăcea să-i facă cadouri, i-a dăruit drepturile asupra „Cursei de soareci”).

Proza și Poirot. Totuși, sub o suprafață calmă, se ascundeau temeri legate de modul în care viața poate să ia brusc întorsături neplăcute. Născută la 15 septembrie 1890 dintr-un tată american și o mamă englezoaică, Agatha a petrecut o copilărie pe care ea o numea „foarte fericită” într-o lume de grădini însoțite, cu o doică care o adora. Și totuși avea un coșmar repetat pe care îl numea „visul despre omul cu pusca” în care o persoană iubită din familie se transforma subit într-un străin ostil.

Prezentare și adaptare de NORA TOMOȘOIU

*) Traducere și adaptare după articolul „Femeia cu fier la crimă” sub semnătura lui John Culhane, publicat în revista „Reader's Digest” în octombrie 1985.

(Va urma)

Lumea cu amănuntul

O englezoaică timidă — Agatha Christie *)

Singurului ei copil, Rosalind Hicks, ea îi apărea ca o persoană timidă și retrasă care-și găsea fericirea făcînd ce-i place, între oamenii pe care-i iubește. În locurile care-i sînt dragi (la pianul din Greenway, casa ei din Devon, pe riul Dart, ea cînta cu măiestrie atât din instrument cit și cu vocea) pînă la înutul în mare cu Rosalind la Torbay sau jocuri relaxante de tenis sau criket. Din fragedă copilărie și pînă la bătrînețe, întotdeauna s-a bucurat de plăceri simple cum ar fi să mînce de piersică proaspătă de pe cea mai bună farfurie de desert (mostenire de familie). Dacă citesti descrierea pe care o face acestor farfurii în autobiografia ei, îți dai seama de modul în care alegerea fericită a detaliilor fizice concrete face ca proza ei să

fie atât de ușor de citit. „Marginele erau de un verde strălucitor, brodat cu aurii iar în centrul fiecărei farfurii se afla cite un alt fruct: cel mai mult mi-a plăcut întotdeauna smochina, o smochină mare, zemoasă, purpurie”.

Pentru singurul ei nepot, Mathew Pritchard (al cărui tată a fost ucis în acțiune în al doilea război mondial cînd Mathew avea doar 2 ani) era o bunică care putea transforma o vizită obișnuită într-o plimbare magică, misterioasă. „Obisnuia să ne citească în fiecare seară cite un capitol din noua ei carte iar noi încercam să ghicim cine comise crima” spune Mathew. În același timp „ea ura faptul că era o celebritate”. Distracția ei cea mai mare era să-și privească nepotul jucînd criket.

Cronica literară

în linii frînte de LINU

Dumitru Radu Popescu, Orașul ingerilor, roman.
Editura Cartea Românească, 1985.

Ceea ce impresionează la Dumitru Radu Popescu și de data aceasta este forța.

Tabela de marcaj

Să creadă Tutankamon!

Ni s-a făcut de fotbal pe Niluri, sub soare, printre piramide, unde turiștii și arheologii își fac concurență unii altora. Cum, însă, selecționata noastră divizionară nu e (chiar) grup turistic, iar Mircea Lucescu nu e nici el (tocmai) arheolog, ne întrebăm buimăciți ce căutăm noi acolo, în Egipt?! Cu ce ne-au greșit nouă atîția faraoni iluștri, de ne-am dus să le tulburăm liniștea cu o selecționată care — hait, ne contrazicem! — aduce mai mult a grup de excursioniști?! Sigur, e de bine că directorul tehnic vrea să-și culturalizeze discipolii, trecîndu-i pe la piramidele egiptene, înainte de a-lăsa cu gurile căscate la piramidele mexicane și la arta maya (perioadă toltecă!), dar ce legătură au toate astea cu fotbalul care ne doare pe noi?! Cin' să creadă anecdota oficială — transmisă din Cairo de un corespondent special — că selecționata divizionară se află acolo „pentru pregătire, în vederea abordării în sezonul de toamnă (sic!) a preliminariilor «Euro '88»?! Să creadă Tutankamon că „șaptesprezecele” trimis în Egipt (cu Lucescu — optișpe și cu Sichițiu — nouășpe, că doctorul era, oricum, al 20-lea, să aibă cine-l îngriji pe Cămătaru) are vreo legătură cu preliminariile eu-

ropenelor! A, dacă se spunea că am trimis acolo echipa Dinamo, ranforsată cu viitorii dinamoviști (de la Corvinul) și cu vreo trei studenți bucureșteni, aflați în călătorie de studii, poate mai credeam. Așa, însă, să creadă Tutankamon și cei 12 Ramseși care au făcut fala străvechiului Egipt că F.R.F. se ocupă de fotbal și că privește acest turneu „de pregătire” altfel decît o plimbărică tanțoșă, pe la poalele Sfînxului. Ce C.N.E.F.S. o fi aprobat un asemenea lot în care nu cred nici copiii de mingi și ce federație o fi avut ideea pregătirii pentru preliminariile europene?! Cum să se pregătească o echipă (în întregul ei), cînd îi lipsesc jumătate din titulari și ce să exerseze titularii care sînt prezenți, cu coechipieri care nu vor fi titularizați niciodată?! Și-n fond, ce sarcini are Lucescu, la ora asta: ori pregătește jumătate din echipa sa de club, ori antrenează jumătate din echipa națională?!..

HORIA ALEXANDRESCU

P.S. Miercuri, se joacă Steaua — Kuusysi Lahti. Succes deplin campionilor noștri!

Adrian Marino

LITERATURA FRUMOASĂ*) (II)

Este deci firesc să existe, în primul rând, un frumos „scris” și „oral”, asociat de la început celor două tipuri fundamentale de enunțuri. Acest „frumos” este direct implicat (și exprimat în limbajul epocii) ori de câte ori literelor li se recunoșc calități ca *levia, gravia, splendida, plena, elegantia* (în Antichitate), *verba polita, pulcherrima positio, verborum venustas, beaux dits* (în Evul mediu), *beau écrire, bellissima lettere, soavità e bellezza* (în Renaștere) etc. Cine scrie „bine” scrie în mod necesar și „frumos”, axiomă unanim admisă. Scrisul este asociat permanent și indisolubil frumosului, teză cu caracter de invariant teoretico-estetic. Aceeași relație funcționează și în cazul „cărții frumoase” (finalitatea întregii existente, după formula celebră a lui Mallarmé, reluată de toți discipolii săi, Valéry, etc.). Expresia este însă atit de tradițională (de ex. *elegantissimum librum de Martyrum*, Sf. Ieronim, P.L., 23, c. 687) și de răspândită încit nu mai are nevoie de nici o atestare. Ambiguitatea unei formule ca „limbaj frumos” aplicabilă artei dialogului, dar și retoricii echivalentă „frumuseții expresiei” (Platon, *Phaidos*, 267 c., 272 a), „cuvintelor frumoase” (Demetrius, *Tratatul despre stil*, § 173 sq) etc, corespunde deopotrivă expresiei scrise și orale. Considerațiile despre „elocvența” limbii vulgare (Dante), „eleganța” limbii latine (L. Valla) etc. traduc și consacără aceeași idee a frumuseții expresiei verbale. Intreaga teorie și critică literară de tip „formal”, din antichitate și pînă azi, pleacă, explicit sau nu, de la acest postulat al frumuseții verbale. El este pentru conștiința literară de pretutinderi o evidență incontestabilă.

Literele — cultura în sens larg — cultivă și ele frumusețea lor. Formula — nu mai puțin ambiguă — se naște, crește și se desprinde din domeniul vast, echivoc și atit de dominat de conotații culturale-erudite al lui *belles lettres*. Pentru întreaga Antichitate cultura înseamnă expresia elegantă, *perfectio litterarum*, stil literar. *Pulcherrimus litterarus* (Cassiodorus, *Var.*, 9, 21, 3) este echivalentul culturii „literelor” dar și al expresiei atractiv scrise. Definițiile medievale ale gramaticii, *peritia pulchra eloquendi*, urmăresc același obiectiv : a vorbi și scrie frumos. De *artibus liberalibus* presupun nu numai motivarea expresiei corecte, dar și frumoase, indispensabilă convingerii, atragerii atenției etc. Umanismul își declară nu o dată pasiunea pentru *pulcherrimae disciplinae*, expresie încă ambiguă, estetizată totuși. Să mai reamintim că pentru Pascal universalitatea cunoștințelor este „cea mai frumoasă”? Specializarea estetică a culturii constituie etapa decisivă a acestui proces. Ea este foarte vizibilă la Herder, atit în memoriile academice ca *Ueber den Einfluss der schönen in die höheren Wissenschaften* (1781), cit și într-o formulă din *Biefe zur Beförderung der Humanität* (VII, 81) : *Kultur zum Schönen*, identificată în mod direct cu poezia.

Cînd literatura recunoscută ca „frumoasă” se desprinde efectiv de fondul său cultural-tradițional tradus prin *belles lettres*, calitatea fundamentală devine, în mod firesc, **frumosul literar**. Dar, fapt insuficient subliniat pînă acum, terminologia și specificitatea acestui tip de frumos (mult timp recunoscut doar prin implicație), este tardivă, destul de vagă, și în bună parte, tautologică. Nici semantica modernă nu-i descoperă particularități notabile. Orientarea generală este supunerea la conceptul dominant de frumos specific diferitelor perioade ale istoriei sale. Cu toate acestea, hermeneutica ideii de literatură are nevoie de propriul său „frumos” pentru a-și constitui un domeniu distinct de definire, interpretare și valorificare. De unde semnificația unor formule anticipative, în primul rînd medievale, ca *pulchra dispositio sau pulchrus secundum litteram* (Sf. Bernard, P. L. 182, c. 220), care exprimă chiar ideea noastră. Ea nu poate fi găsită nici în lunga carieră a lui *belles lettres* și *schönen Wissenschaften*, atit de predispușe la confuzii și nici în considerațiile despre *les ouvrages* sau *les pièces d'esprit*, care — precum la P. André (*Essai sur le beau*, Disc., III, 1741) — nu fac mențiune la nici un fel de „litere”. Această situație în marile dicționare (*Trévoux*, s.v. *Beau*, *Joli*). Soluția vine doar din partea unor esteticieni, critici și publiciști, mai curînd marginali și în tot cazul în afara tradițiilor academice predominante, care, ca Diderot, întreprinzînd *Récherches philosophiques sur l'origine et la nature du beau* (1752), constată că există în „operele de litera-

tură” un „frumos literar”, distinct de cel moral, specific „moravurilor”. Formula rămîne încă destul de inconformistă, ca și la italienii Bettinelli (*bellezze letterarie*) sau Martignoni (*bello letterario*). Expresia, firește, se răspîndește, recuperată însă mereu în sensul triadei *du vrai, du beau, et du bien*, fără a se putea vorbi, totuși, de o mare carieră. O excepție : Baudelaire (*beauté littéraire*). Dar și acesta doar într-un articol programatic-polemic despre Wagner și Tannhäuser, marginal și acesta. Apoi, ideea pare să se instaureze, să se stabilizeze, oscilînd între locul comun convențional și revendicarea, mai mult sau mai puțin ostentativă sau de „avangardă”. O analiză sistematică morfo sau fenomenologică nu pare să fi interesat în adincime pe nimeni. Clișeu verbal dovedeste însă o mare putere de circulație, nu fără explicații cultural-psihologice asupra cărora vom reveni.

Mai eficientă este omologia *belles lettres = littérature = beaux ouvrages = beautés littéraires*, care indică o puternică deplasare de accent, chiar dacă specificitatea este, deocamdată, doar tacit și indirect afirmată. Alți autori precizează explicit că „artele literale” au „frumosul” drept „primul lor obiect”, că există o *schöngeistliche Literatur* (Kant), o „literatură dedicată frumosului” (*Zu dem Schönen gewidmeten Literatur*) (Fr. Schlegel), scrisă de *schönen Schriftstellern* (Herder), etc. De la acest stadiu înainte, frumosul servește nu numai la caracterizarea esențială a literaturii, dar și la instituirea, consacrarea și garantarea perenității sale. Operația are încă un caracter intuitiv și ocazional. Întîlnit și la scriitori (Mme de Staël, Vigny), el este însă suficient de energic pentru a impune definitiv noua categorie literară care pătrunde și în marea presă. Momentul revelației definitiv consumat, se produce — o dată mai mult — fenomenul consacării, canonizării terminologice și chiar al tautologiei : literatura creează frumosul, frumosul definește literatura, literatura este frumoasă etc. Astfel de propoziții sint întîlnite și azi mai peste tot, în numeroase studii și dicționare. Ele nu întîmpină în perioada actuală decit două categorii de adversari, ambii redutabili : 1) cei care continuă să confere literaturii doar sensul totalizant (= tot ce este scris și publicat) ; 2) teoreticienii de formație neopozitivistă, care

nu pot defini, recunoaște și folosi astfel de noțiuni perimate și confuze.

În ce constă frumosul literar ? Fiecare curent estetic propune, prin deducție și implicație, uneori și prin aplicații directe, formula sa. Sistemul de interpretare pe care-l profesăm ne obligă însă la un alt gen de definiție : frumosul constituie, în primul rînd, un atribut al expresiei orale și scrise, nedisociate inițial. În al doilea rînd, el corespunde unei intenții și unui program de „infrumusețare” a textelor scrise. La acest nivel, se poate afirma că „literatura frumoasă” și-a dobîndit efectiv conștiința de sine, recunoscută și tradusă prin note obiective și subiective.

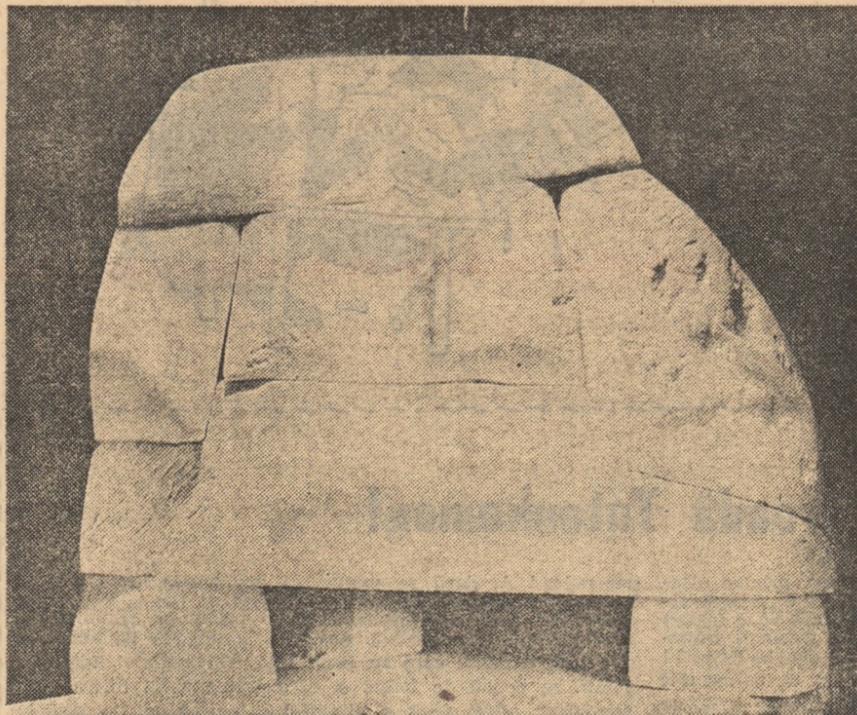
Inițial, frumosul este o formă de **bene dicendi**, care se confundă sub influența retoricii tot mai mult cu **oratio ornata, figurata oratio** etc. Se produce fenomenul de „literaturizare” completă a retoricii, amplificat de tendințele de infrumusețare stilistică de orice tip. Ori de cite ori **sermo rusticus** este abandonat, criticat, substituit etc., trecerea spre subtilizarea, ornamentarea, „estetizarea” expresiei s-a produs. Doctrina literară medievală identifică pe „frumos” cu **ornatus** (Sf. Bernard : *scientia litterarum quae ornat animus*), principiu propagat de toate **artes dictaminis** ale epocii sub forma **venustate dictaminum**. Sensul are un caracter formal și stilistic. **Ars versificatoria** (Mathieu de Vandôme) propune o **descriptio formae pulchritudinis**. Alte texte elogiază **verba aplesia, elegantia**, procedează exemplare pentru frumusețea expresiei. Poetii folosesc ideea de **lo bello stile** (Dante, *Infern.*, I, 87), de **pulchris velaminis adornare** (Petrarca) etc. **La bellezza è nell'ornamento delle parole** (Dante, *Conv.*, II, 11, 4). Doctrina reprezintă triumful ideii de stil, al formei frumoase (**bella vesta**) confundată, în Renaștere, cu adoptarea limbii latine și a stilului ciceronian : **ornata litteratum, litterarum ornamenta** (G. Budé, *De Asse*, V). Stereotipia acestor expresii corespunde unei concepții definitive fixate, care — într-o formă sau alta și într-o terminologie specifică fiecărei epoci — continuă în mediile didactice, clasicizante, academizante — pînă azi. În perioada barocă se vorbea de **parlar figurato**, de **fermosa cobertura**, în clasicism de **ornements des belles lettres, belle lettere ornate, orner l'esprit** etc. Adevărații topoi teoretici — situație întîlnită de nenumărate ori în

această hermeneutică — ei n-au nici paternitate, nici **copyright**. Variantele verbale ulterioare scot și mai mult în relief ideea de „infrumusețare”, **Verschönerung** (curentă îndeosebi în domeniul germanic), **embellishing... with polite literature** etc. Principiul, de mare tenacitate, face parte din fondul teoriei literare clasicizate. Sub forma **idée de grâce ou de beauté, beauté ou la grâce de la forme** etc. ea este curentă la critici ca Brunetière, Lanson și alții, ca și în marile sau micile dicționare actuale (**beauty of form, beauty of style**) etc.

Domeniul subiectiv al frumosului literar acoperă, încă din Antichitate, totalitatea satisfacțiilor interioare (psihologice, morale) produse de „plăcerea” cunoașterii (Aristotel, *Poetica*, 1448 b) „desfătarea” imitației (1435 b) ; contemplația operelor frumoase (Democrit, 194), deci și a poeziilor (Aulus Gellius, XIX, 9,7) etc. Se constată, de pe acum, o puternică deplasare de la „cunoaștere” spre „plăcere”, cu tendința transformării în satisfacție autosuficientă, în genul faimoasei definiții kantiene, anticipată dacă nu teoretic, cel puțin practic, empiric : „Frumos este ceea ce place universal și fără concept” (*Kritik der Urteil.*, I, §9). Ideea de „plăcere” este de altfel atit de curentă în întreg domeniul literar, încit citatele devin cu totul inutile. O intensificare progresivă a subiectivității poate fi totuși semnalată, de la clasicul **delectatio litterarum, la amsement, agrément, charme, amour, chiar passion. Literele** și cultivarea lor procură tot mai multe satisfacții de ordinul „emoției”, „sensibilității”, „sentimentului”, așa cum vor susține toți partizanii esteticii subiectiviste începînd din secolul XVIII. „Frumusețile literare” sint pur și simplu „simțite”. Ele n-au nevoie de altă confirmare. Sentimentul frumosului intelectual se aplică, în mod direct, „obiectelor literaturii”. **L'amour des belles lettres**, de **lettres** spune totul. Orice explicație suplimentară este inutilă. Disocierea de domeniul culturii, cunoașterii, al lui **savoir**, este deci radicală și în acest plan al interpretării ideii de literatură, după toate aparențele definitive. Asocierea „literaturii” și a „sentimentului frumosului” face parte, în această sferă, din categoria principiilor unanim admise. Adevărat clișeu universal, el constituie una din bazele esențiale ale specificității tradiționale a literaturii. Mutația este esențială : conținutul său nu mai este cultural-intelectual, ci sensibil-imaginativ. Literatura este produsă de „puteri sufletești” ca „simțuri, fantezie, spirit (Witz), afecte”, „cunoaștere sensibilă, spirit, imaginație, impulsuri sensibile, plăcere, pasiuni, inclinații”, așa cum începe să se afirme din secolul al XVIII-lea. **Belles Lettres, schönen Wissenschaften**, literatura frumoasă” schimbă în felul acesta fundamental de sens. Întregul sistem al ideii de literatură suferă o modificare și o „intorsătură” radicală în direcție „subiectivă”.

O mare carieră face în acest plan și noțiunea de **gust**, care aplicată „literelor frumoase” semnifică — după împrejurări — cauză, efect, calitate, capacitate de producere, receptare, analizare și definire a acestui tip de „litere”. Evident, **gustul** are o aplicare mult mai largă, folosit în întregul domeniu al „artelor frumoase”. În materie de **belles lettres**, el înseamnă, în mod special, „gust pentru belles lettres” (=plăcere de a le cultiva), „a avea gust pentru literatură”, în general, a le cultiva cu „bun gust”, a atinge un nivel superior de „bun gust” în domeniul „literelor frumoase” pe plan individual sau colectiv : „Bunul gust care domnește în **belles lettres**”. Expresia, cu totul curentă, este folosită pe scară largă în toate culturile occidentale (**bon goût, guter Geschmack, good sau elegant taste, buon gusto** etc.).

O altă consecință foarte importantă de ordin teoretic se cere, în sfîrșit, semnalată de pe acum : **gustul** este facultatea care „simte literatura” (baza criticii de gust, așa cum a fost și este profesată — empiric — de la apariție și pînă azi, critică ce coincide cu reacția de gust) și care obligă, în același timp, la analiza mecanismului „simțirii” gustului și a judecării de gust. Ea legitimează și stimulează, în felul acesta, apariția esteticii, teoriei literaturii și criticii literare. Se numește frumos în literatură ceea ce decide, definește și judecă gustul. Dar despre toate acestea la timpul și locul potrivit.

Număr ilustrat cu lucrări de ALEXANDRU NANCU expuse la Galeria Orizont — februarie-martie 1986

*) Capitlul din *Hermeneutica ideii de literatură*, în pregătire (Ed. Dacia). În volum, toate explicațiile de metodă și referințele necesare.

IMPORTANT!

A apărut volumul III din **OPERE** de **LUCIAN BLAGA**, ediție critică îngrijită de unul din cei mai buni cunoscători ai scriitorului, **George Gană**, ale cărei prime două volume au cunoscut un deosebit succes de public și de critică.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
București, Piața Școlii. Tel. 17
30 10, 17 60 20. Abonamentele se fac
la oficiile poștale și difuzorii din

întreprinderi și instituții — Tiparul : Combinatul Poligrafic „Casa Școlii” cîntorit din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” — Sectorul export-impport presă P.O. Box 12-201, telex 10376 prsflr București, Calea Griviței nr. 64-66